

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), fél évre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Legszegényebb anyaegyházaink érdekében.

Legszegényebb anyaegyházaink kétségtelesen azok, melyeknek már a közvetlen jövőben betöltetlen marad mind lelkészi, mind tanítói állomásuk, — betöltetlen még akkor is, ha a két állomás bármelyikének fentarthatása végett a két javadalmat egyesítik is.

Ilyen legszegényebb anya-egyháznak tartom — többek között — saját egyházamat, hol kedvezőbb gazdasági esztendőben a lelkész és tanító együttes fizetése 485 frtra értékeltetett, melyet ma már kisebb összeggel kell helyesbíteni.

Ha már ezen papiron levő 485 frtot, melyhez oly keservesen jutunk, az évnegyedenként pontosan kiutalványozott 400 frt állami tanítói fizetéssel összehasonlítva elgondoljuk, hogy — a tanfelügyelők jelentése szerint — még ezen egyébként is varázsingerrel bíró 400 forintos állami tanítói állomásra sincs elegendő pályázó: akkor mint kétségtelen dolog áll előttünk, hogy egyházamnak, valamint a hozzá hasonló legszegényebb anyaegyházaknak úgy lelkészi, mint *felekezeti* tanítói állomása üresen marad jövőre.

Hogy már az ilyen legszegényebb s rendszerint legnagyobb terhet viselő, még hozzá idegen felekezetek között küzdő anyaegyházak önerejükől segíthessenek s segítsenek is magukon: azt remélni, de kívánni sem lehet. Ugyde azt meg elnézni nem lehet, elnézni egyáltalában nem szabad, hogy visszanyerés reménye nélkül örökre elveszítsék lelkészi és tanítói állomásaikat s ezzel önállóságukat; mert hiszen ezek a szétszórtan, idegen felekezetek s nemzetiségek között küzdve élő kicsinyke egyházak, felekezetünknek tett hasznos vállalási szolgálaitokon kívül, számaik sokaságainál, nemzeti érzelmök erőteljes voltánál fogva roppant

fontosságú hazafias szolgálatot is teljesítenek a pánszláv s dakoromán vidékeken, hol a nemzetellenes törekvések szennyes hullámaikat felfogják s azok romboló erejét, hatását csökkentik.

Mikor a vallás oltárán áldoznak e legszegényebb anyaegyházak: ugyanakkor áldoznak a hazafiság oltárán is, a kultusz fentartása, a nyelv művelése, a nemzeti karakter tündököltetése által. Ugyde áldozhatnak-e lelkész és tanító nélkül? Megfelelhetnek-e ezek nélkül felekezeti és nemzeti kettős hivatásuknak egyaránt?

Bizonyára ott, hol lelkész- és tanítóhiány miatt bezárják a lelkészi és tanítói lak ajtaját, ott nemcsak egy-egy egyház veszíti el önállóságát, hanem a haza is egy-egy kicsinyke örömlőjét. Azok a kulcsforgató kezek láthatlanul rúdjára göngyölgetik a nemzeti trikolt is.

Ez már az, a mit elnézni nem lehet, elnézni nem szabad. Miért is — ha a legszegényebb anyaegyházak nem segíthetnek többé magukon, ha nincsenek pártfogóik, ha az államszegély s domesztikai segély mostani osztaléka elégtelen, — alkalmat kell szerezni, vagy ha az alkalom önként kínálkozik, két kézzel kell azt megragadni a végett, hogy a legszegényebb anyaegyházak tőkét gyűjthessenek, s most már meg nem tartható önállóságukat, nem is valami sok idő múlva, visszaszerezhessék.

Ezen cél elérésére pedig az alkalom éppen kínálkozik a kultuszminisztérium azon szép és hazafias elhatározásában, mely szerint a magyar nemzet ezer éves fennállásának emlékére 400 oly helyen, hol a magyar elem veszélyeztetett, szorongatott helyzetben van, állami iskolát óhajtott felállítani oly módozattal, hogy az iskolafentartó szegény egyházaknak s testületeknek iskoláját

átveszi, azért 250—300 frt évi bért fizet s az iskola teljes felszerelésének gondját is magára veszi. Mintha csak azt mondaná a magas kultuszminisztérium:

„Legszegényebb magyar ev. ref. egyházak! Segíteni akarok rajtatok. Az iskolafentartás terhére leveszem vállaitokról s évi pénzt biztosítok számotokra, hogy azt összegyűjtve, megerősödjétek, újból lábaitokra állhassatok s tovább is azon járhattok.”

Használjuk fel azért ezen kínálkozó alkalmat! Méltányos feltételek mellett államosítsuk 15—20 évre legszegényebb anyaegyházaink iskoláit, hogy ezek, a nm. kultuszminisztérium közege, a kir. tanfelügyelő által felkínált 250—300 forint iskolai évi bérből, a felszabadult felekezeti tanítói fizetés $\frac{2}{3}$ -ából s az időközben gazdátlaná levő lelkészi fizetés $\frac{1}{3}$ -ából tőkét gyűjtve, oly vagyon birtoklásába jussanak, melynek kamatjával a régi lelkészi és tanítói fizetést kiegészíthessék, lelkészi és tanítói állomásaikat újból szervezhessék s egy ideig nélkülözött önállóságukat visszaállíthassák.

Hiszen unszolva-unszolva reánk ez elhatározást a népiskolák államosításának nagy valószínűsége is, mely az állam fejlődésének elmaradhatatlan folyománya. Ha elébb-utóbb államosítatnak ugyanis népiskoláink: mi értelme lenne akkor annak, hogy terhök alatt most görnyedező legkisebb anyaegyházainkkal iskoláik fentartásának terhét, azoknak államosításáig is, más igen fontos erkölcs-vallási feladataiknak hátrányára, végkimerülésökig emeltessük?

Bizony sokkal észszerűbb, hogy tengődő s már ma is állami beavatkozás alatt álló szegény iskoláink államosítására most szánjuk el magunkat, mikor kisebb anyaegyházaink még nincsenek egészen kimerülve s számban is talán megapadva, mint pár évvel később, a mikor mind a két sajnos eset bekövetkezhetik, a kínálkozó alkalom pedig nem lesz sehol. E dologban ugyan páratlan hazafiságunk szavára is hallgassunk valamit, nemzetünk ezer éves fennállása nagy ünnepségének előestéjén.

Hogy mily meglepő eredményt érhetünk el a kínálkozó alkalom felhasználásával, azt igen könnyű kimutatni. Próbáljuk meg azért s lássuk, hogy épen egyházam—iskolája államosítása esetén — 20 év alatt mekkora tőkét volna képes összegyűjteni. Az 1896/7-ik iskolai évtől kezdve tőkésíthetné:

1-ször azon 300—300 frtot, melyet a kir. s. tanfelügyelő iskolájáért évi bér gyanánt megígért;

2-ször a felszabadult tanítói fizetésnek $\frac{2}{3}$ -át, az az 100 forintot;

3-szor az időközben gazdátlaná levő lelkészi fizetésnek $\frac{1}{3}$ -át, 100 frtot.

Tőkésíthetné e szerint egyházam 20 év alatt 400 frt alappal induló s 10 évig évenként 400—400 frtal, másik 10 évig — lelkészi állomás üresedése esetén — 500—500 frttal s ezeknek kamatos kamatjával növekvő tőkét, melynek eredménye felül haladná a 15000 forintot s a 14000 frtot akkor is, ha a lelkészi javadalomból semmi se tőkésíttetnék.

Ily szép tőkével már újból szervezhetné egyházam, de bármely hozzá hasonló kicsiny egyház is lelkészi, és ha nem államosíttatnék s kívánatos volna, — tanítói állomását s állandó lelkésze és tanítója vezetése alatt újból áldozhatnék rendes és kívánatos időben vallása s hazafisága oltárán.

Mivel azonban — mind ennek daczára — szóban forgó legszegényebb iskoláink államosításának tekintélyes és tiszteletreméltó ellenzői vannak és talán lesznek is, kik az államosításban felekezeti érdekek kockáztatását látják: jelen közleménynek erkölcsi kötelessége mintegy, hogy az általa felkarolt eszmének védelmére megkísérelje annak bebizonyítását, hogy a mostani népiskolai viszonyok között nem igen van már mit kockáztatnia iskolája államosítása esetén egy oly egyháznak, mely a minimális tanítói fizetést sem levén képes megadni, az állampénztár által 60 frton felül segélyeztetik; megkísérelni annak bebizonyítását, hogy a mi még felthető érdek, azt szerződésben biztosítani lehet.

Hogy kérdéses egyházaknak, iskolájuk államosítása esetén nem igen van felthető felekezeti érdekük, annak bizonyítása végett csak reá kell mutatni e közleménynek az 1893-ik évi XXVI-ik t.-cz. 26—30-ik §§-ira s azokból bárki is meggyőződhetik a felől, hogy felekezeti érdekeinket legjobban biztosító tanítóválasztási, felügyeleti, intézkedési, fegyelmi jogunk döntő ereje az állampénztár által 60 frton felül segélyezett egyházak kezéből, iskoláikkal szemben, kivételt s a kultuszminiszter kezébe helyeztetett.

Az 1893-ik évi XXVI-ik évi t.-cz. 26-ik §-a ugyanis kimondja, hogy ha „valamely . . . felekezeti iskolai tanító fizetésének kiegészítéséhez adott államsegély 60 forintot meghalad, vagy ha a korpótlékkal „együtt velle 90 forintig terjed, az illető tanító alkalmazása a vallás és közoktatásügyi miniszter jóváhagyásától függ” . . . a választást igazoló okmányokat egy hó alatt jóváhagyás végett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszteni köteles” az egyház.

A 27. §. szerint, ha „oly egyén választatnék meg a tanítói állomásra, illetőleg oly egyénnek megválasztása terjesztetnék fel jóváhagyás végett, a ki ellen a miniszter törvényen alapuló, vagy állami szempontból kifogást emelhet, a miniszter 30 napra terjedhető záros határidő kitűzése mellett más egyén választásra és újabb felterjesztés tételére szólítja fel a tanító alkalmazására jogosítottakat, s ha ez eredménytelen maradna: „azon esetben a tanítót az iskolafentartó további meghallgatása nélkül a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezi ki.”

A 28. §. szerint a tanító ellen hozott fegyelmi ítélet „végrehajtás előtt a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez mindenkor felterjesztendő és jogérvényessé csak akkor válik, ha a miniszter . . . nem kívánja, hogy . . . újabb ítélet hozassék.” Kimondja továbbá e §., hogy bizonyos feltételek be nem tartása miatt az

egyház által elmozdított tanítót, „a közigazgatási bizottság visszahelyezi állomásába,” és hogy egy újabb fegyelmi vizsgálat a közigazgatási bizottság kiküldött tagja részvétele nélkül érvénytelen.

A 29. §. szerint „a hitfelekezeti hatóság . . . az államilag segélyezett hitfelekezeti tanító ellen a vallás-és közoktatásügyi miniszter kívánságára a fegyelmi eljárást minden esetben megindítani köteles,” mit ha elmulaszt, a 30. §. szerint „a fegyelmi ügyben . . . a közigazgatási bizottság fog intézkedni.”

Nyilvánvaló dolog ugyan, hogy e §-ok nem ellenünk hozattak, a következő 31-ik §-ból ez határozottan ki is világlik; nem is nehezíthetjük mi azokat felettébb, mint hű és jó hazafiak; mint felekezeti egyházbelieknek azonban be kell vallanunk, hogy ha szegénységünkön kívül mások hibájáért van is, de úgy van, hogy államilag 60 frton felül segélyezett iskoláinkban a fenntartó egyházak tanító-választási, felügyeleti, intézkedési és fegyelmi joga czérnaszállá vékonyodott, s hogy ezekben az elvékonyodott felekezeti jogokban nincs annyi érték, a mennyiért érdemes volna teher alatt roskadozó legszegényebb anyaegyházainkkal iskolájuk terhét tovább is, egy bizonytalan időig, emeltetni.

A mi felekezeti érdek pedig még félhető mind e mellett is egyházaink iskoláinál, nevezetesen a tanító felekezeti jellege: ezt biztosítani lehet, mint már példák mutatják, ha nem másképen, annak az állammal kötendő szerződésben kimondása által, hogy a pályázati hirdetésben az egyházak által biztosítandó kántori fizetés s megfelelő szolgálatra köteleztetés befoglaltassék. Ez pedig kivihető, be nem tartásától, mi „magyar vallásúak” mit se félhetünk.

Ne idegenkedjünk azért nevezett iskolák államosításától, hanem a kényszerhelyzet hatása alatt adjuk meg magunkat, államosítsuk őket, hogy a kínálózó alkalmat legszegényebb anyaegyházaink tőkegyűjtés által anyagi erősbödésükre felhasználhassák s a jelen csekély áldozatáért egy-egy szép jövőt teremtsenek maguknak.

A legszegényebb anyaegyházak tőkegyűjtése a központi tőke, a közalap növekedését is nagyban elő fogja mozdítani, sőt azt egy igen terhes kiadástól fogja megszabadítani.

Mínthogy azonban, mint a szomorú példák bizonyítják, legszegényebb anyaegyházaink, egy-két izgatónak felülve, rendre kezdik elhinni, hogy iskoláik államosításának indoka a lelkészek kapzsisága, kik a tanítói fizetést akarják magukhoz ragadni s e miatt az államosítástól idegenkednek: igen jó volna, ha egyházi hatóságaink vennék kezükbe e dolgot s a felvilágosításaik folytán önként jelentkező egyházak számára, azok nevében, az együttes szerződést meg is kötnék a kultuszminisztériummal. Bizonyára ennek az eljárásnak úgy erkölcsi mint anyagi haszna megjönne nagyobb mérvben, mintha egyes egyházak alkudoznak a kir. tanfelügyelővel.

A kedvező időből már csak egy év van látra. Ragadjuk meg a kínálózó alkalmat azért, úgy legszegényebb anyaegyházaink megerősítésére, mint annak kimutatására, hogy nemzeti létünk ezer éves fennállása emlékének megörökítésére célzó szép hazafias szándékát a magyar királyi kultuszminisztériumnak érteni s megvalósítását előmozdítani, hazafiasan tudjuk is, akarjuk is.

Veress Imre
ev. ref. lelk.

KÖZÉLETÜNK.

A magyar hitvalló lelkészek emlékoszlopa.

Szép ünnepély folyt le városunkban f. hó 21-én a tiszántúli ev. ref. egyházkerület őszi közgyűlése megnyitásának első napján, egy napon 61 ifju lelkész felavatásának ünnepélyes tényével.

Déli 12 órakor megkondultak a nagytemplom tornyainak harangjai, jelezve, hogy a már készen álló emlékoszlopot átveszi Debreczen város hatósága, s kosszorút helyez a kegyelet az ősök drága emlékezetét jelző oszlopra, melyet a hithűség, az egyház igazai iránti lángoló szeretet állítottatott fel egy derék, egy kiváló nővel, egy igazi kálvinista asszonnyal, özv. Hegyi Mihálynéval, ki a maga nevét oly sok nemes tényre jegyezte már föl egyházi életünk történetének lapjaira.

Áldott legyen az ész, melyben ez emlékoszlop felállításának eszméje megfogamzott, s áldott legyen a szív, mely a megszeretett eszmét megvalósította!

Fontos, nagyon fontos esemény a mi egyházi életünkben ezen emlékoszlop felállítása.

Fontos, mert a világiakról a lelkiekre hívja az fel a mi figyelmünket: a vallás szent ügyéért való áldozatkészségre, buzgó kintartásra tanít.

Fontos, mert látjuk, hogy egyházunkban is van még kegyelet régi nagyjaink iránt s nálunk is átragyog a dicső, a magas, századok sötét ködpárázatán is.

Fontos, mert érezzük, hogy közöttünk is fel tudja fogni sok nő a maga női hivatásának legbensőbb lényegét, s lelkesedésre gyujtva férfikebleket is: nincs talán okunk teljesen kétségbe esni egyházunk jövődjé felől.

Az emlékoszlop áll, s felállításával egy szép lap jegyeztetett be a debreczeni, sőt a hazai református egyház történetének könyvébe.

Megkezdődvén az ünnepély, a főiskolai kántus éneke után *Balogh Ferencz*, tehát az a férfiú lépett föl az emelvényre, kiről a történeti igazság érdekében kötelességünknek tartjuk följegyezni, hogy az emlékoszlop felállításának ügyében rendkívül sokat fáradozott, s az ő ismert szónoki lelkesedésével, lentebb egész terjedelmében közlendő szép beszédet tartotta.

Majd *Simonffy Imre* kir. tanácsos polgármester szólott. A város közönsége és hatósága nevében örömmel vette a város tulajdonába megőrzés végett a felajánlott emlékoszlopot, s azt azonnal a Csokonai-kör gondozása alá bocsátotta.

Most a kosszorúk elhelyezése következett. Kiss Áron püspök tette először le az emlékoszlop talapzatára a tiszántúli ev. ref. egyházkerület babérkosszorúját. Széles kék szalagján ez a felírás olvasható:

„Emlékezzünk a hitvallókról.
Erős várunk nekünk az Isten.”

A debreczeni polgárnők fehér szalagos érczoszorúját, a melynek költségeit özv. Szentpétery Ferenczné asszony gyűjtötte, kinek egyik öse szintén a hitvallókkal szenvedett, Nyilas Sárka helyezte az emlékoszlopra.

A műkertészeti remeke az ev. ref. felsőbb leányiskola növendékeinek élővirágokból, pálmákból font óriási, két méteres kosszorúja, melynek nemzetiszínű szalagján aranyos betűk ragyogtak:

„Mint a Sion hegye megállottak,
Nem ingadoztak.”

A nagy közönség körében feltűnő és kellemes hatást tett az épen felavatott 61 lelkész atyafi palástosan megjelent serege.

Az ev. ref. felsőbb leányiskola növendékei Kalocsa Róza igazgatónő és a teljes tanári személyzet vezetése alatt mindannyian megjelentek az ünnepélyen.

Kiss Áron püspök beszéde, rövid imádsága és a mártírok zsoltárénekének, a 46-ik zsoltárnak eléneklése zárta be a protestáns öntudatnak és hálának ezt a buzdító hatású szép ünnepét.

A püspök úr záróbeszéde így hangzott:

„Mi is itt vagyunk! Jöttünk e *hithűség oszlopához*, azzal a 61 lelkésszel, kik csak egy órával ezelőtt tettek szent fogadást, hogy mindhalálig hívek lesznek az Úr ígéreihez, melyek az ő szájából kijöttek; hívek lesznek őseik szent vallásához, melyben nevelkedtek.

Íde vezettük őket, hogy itten vegyék tanuságul: „*hogy egy pillanatig tartó nyomorúság a dicsőség állandóságát szerzi meg nekünk!*“

Rabbilinesben, megkínzottan,
Vad hajásár! kiket kergetsz?
Ur szolgálai mennek ottan,
Gályáidra, kifosztottan,
Nápoly! Nápoly! vig lehetsz.

Ott megy már a terhes gálya,
Hitvallók az evezők,
Messze a foglyok hazája,
Hűzelmeket nincs ki szanja
Nem maradt már csak hínók.

Ámde messzebb mint hazájok,
Fenyés ég van felettek;
Ott a csillagok közt Atyjok
Higalommal int le rájok
S a veszők mentve lettek.

Kétszáz év óta porlanak már e kegyesek kiszendvedett tetemei, de a vallásos kegyelet hálásan megőrizte az ő nagy emléköket, s most 200 év után támasztott egy kegyes Thábitát, ki nekünk e szobrot emelte, itt az Úr házának árnyékában, hogy lelkesítse, buzdítsa az ősi hit, szent vallásunk iránti buzgalomra az élőket; hogy jöjjön, hozza ide magzatát, hozza ide gyermekét minden apa, minden anya — és itt a dicső hitvallók példájából vegyenek erőt: „*hogy sem élet, sem halál, sem magasság, sem mélység, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem semmi teremtettt állat el ne szakaszsa őket az Isten szerelmétől, mely vagyón a Jézusban!*“

Ez legyen a jeiszó, tisztelt gyülekezet, melylyel birtokunkba veszszük e szent jelvényt, mint a *hithűség oszlopát*, — s hálás szívvel a gondviselő Isten iránt, ki az oly gyászos időkből kimentett bennünket, köszönjük meg e nemes városnak, hogy diszes helyet adott ez oszlopnak; köszönetet mondjunk a kegyes oszlop-készítető Hegyi Mihályné Józsa Eufrosina úrnőnek, ki veszendő földi javait ily áldozatokban teszi örökkévalókká, — távozzunk innét el.

Te — Istennek népe — menj el és járj az életnek utain békességgel, a hitnek világával, hogy meg ne ütközzenek lábaid a botránkozás kövében. Az Úr lelkének ereje legyen veletek mind jó, mind kedvetlen napjaitokban, hogy el ne ragadjon benneteket a világ s el ne csüggeszsen a keserűség. Az Úrnak kegyelme őrizzen, oltalmazzon meg titeket, hogy áldottak legyetek földön és mennyben! Amen.“

Midőn még megjegyezzük, hogy szép derűs nap-

sugár ragyogott le az óriási néptömegre, mely vágyott látni az emlékoszlop ezen, hogy úgy mondjuk, felavatásának ünnepélyét, de tizedrészében sem juthatott ahhoz közel, közöljük immár *Balogh Ferencz* beszédét.

* * *

Balogh Ferencz beszéde.

Tiszteletes gyülekezet!

Áll immár az emlékoszlop, mely a magyar szabadság megpróbáltatásának legsötétebb korszakát állítja lelkünk elé, mely egyszersmind tanujele, hogy az igazság melletti kitartás diadalra vezet, s a méltatlanul szenvedők könyei a kopár mezőt felüdítő harmateseppekké változnak át.

Áll az emlékoszlop, de hogy az áll, a századokkal dacoló hit lángjának köszönhető, s a könyvekben rejlő igéknek és eszméknek hatása az. Egy debreczeni urnő olvasván a mult évben a gályarabságra száműzött lelkészek történetét, szívében meghatva, mondhatni ihletve kérdezte tőlünk: van-e valahol ez országban a nagy szenvedőknek emléke? hiszen az ő kitartó hitök nélkül ma aligha volna magyar protestáns egyház. Feleltünk: nincs, legfeljebb a szívekben. — Legyen látható emlékek — mondá, áldozni kész vagyok. Egy év alig telt el, imé kész az emlék. Ő Gerenday Antal és fia Béla, akadémiál szobrászokra bízta a kő megszólaltatását. Gerenday protestáns érülettel és lelkesedéssel készíté el a művet az innen nyert utasítás szerint. Mikor a siker iránti nem kevés aggodás után, a legméltóbb helyen, nagytemplom és kollégium közt, felemelkedett az oszlop, a kegyes urnő így nyilatkozott: Künondhatatlan az én örömöm, hálával telik el szívem a menderható jó Isten iránt, ki igaz református hitem e csekély jelének létesítését elérnem engedte, legyen áldott Istennek szent neve, a Szentlélek, mely bennem működött, midőn az eszme megfogamzott lelkemben“. — Mindnyájan tudjuk, hogy a buzgó kegyelet megtestesítője, maga a megtestesült vallásos kegyelet, özv. Hegyi Mihályné született Józsa Eufrosina úrnő.

Midőn 200 év előtt a reformáció elleni dühöngés a női természetet is kiforgatta alapjából, egy Forgács Mária grófnő, egy Báthori Zsófia, fejedelmi özvegnő, rakásával zárták be birtokaikon a prot. templomokat, üzték el vagy vetették börtönbe a prédikátorokat, némitották el az ígét és tudományt S.-Patakon és másutt: szebb kor derültével visszahelyezkedett a női természet eredeti jellemébe, s a részvét finom érzetével, a vért és a köny tanúinak neveit a hálás utókor elé ragyogtatja.

I. Mi volt az a gyászévtized? A 17-ik század 2-ik felében Európa szerte az önkényuralom politikája akarta sirba dönteni hazánkban is ugy az alkotmányos, mint a vallásos szabadságot. I. Leopold királyt idegen tanácsadók: Rottal, Heister, Lobkovicz, Hocher és Volkra, grófok, bárók, hercegek környékezték, az általuk szőtt terv szerint felfüggesztették Magyarország alkotmányát, idegen kormányzót neveztek ki (Ampringen Jánost) Pozsonyban, ugyanoda rendkívüli törvényszéket (delegatum judicium) állítottak fel büntetni a felszólalni vagy önvédelemre felkelni merőket. Minden igaz magyar, vallás-különbség nélkül, megrendült az ország sorsa felett. Az önvédelemre szövetkezettek vérpadra hurcolták, s elhatározták a protestantismus kiirtását is, egy új módon, a lelkészek elnémitásával. Mint lázadás részeseit a pozsonyi vértörvényszék elé idézték mindnyájukat. Legsujtolóbb volt a 2-ik idézés 1674 márczius 5-re. A 700 prot. lelkész közül 304 jelent meg, a többi előre

elbujdosott. Hogy a politikai vád — lázadásban részeség — csak ürügy volt, bizonyítja, hogy a rájuk kimondott halálos ítélet alól felmentették, ha hivatalaikat vagy evangéliumi hitőket elhagyják. A kik ezt nem tették, ártatlanságuk érzetében, azokat a legembertelebnebb kiroztatások által akarták arra kényszeríteni. E szomorú üldözés korszaka a gyászévtized (1671—1681.).

II. Kik voltak a hitvallók, mit s hol szenvedtek?
Hat sötét várbörtön: Sárvár, Kapuvár, Eberhard (Pozsony mellett) Leopoldvár, Berencs (Nyitra m.) és Komárom voltak tanúi annak, mit állottak ki, 200 év előtt, az Úr szelid és művelt szolgálói a kínzóktól. Berencsen szenvedtek Sélyei István pápai ref. lelkész, püspök és társai, kik lábszaggató rudas vasba verettek, ocsmány börtön odukba dobattak, éhezettek, papi taláraitól, könyveiktől, siránkozó hitveseiktől elzárattak. Lipótvár börtönében sinylettek: Kocsi Csörgő Bálint pápai ref. tanár és társai; ostoruk volt Kellió Miklós jézuita. Mózes fellázadt láttára annak, hogy az egyiptomi poroszlók ütlegelték a zsidó rabmunkásokat. Kocsi, noha tüzes faklyákkal veretett meg, Kálnai, noha szakálánál és hajánál fogva rántatott a földre, Szentpéteri, mivel hitvesének levelet mert írni, bár el nem küldhette, végig botoztatott és ők mégis némán türetek. Így vonaglottak a többi börtönökben is.

Einémult a magyar Sion, „ekesség nélkül és pusztá vála” Leopold birodalmában. Ezután jött a fájdalom nösszu ut (via dolorosa) Pozsonybol Napolyig, vasban, gyalog, kietlen időben 50 napig. A tíz hónapon át minden szenvedést kiállók közül 41-en ítéltettek halálos ítélettel egyenlő fokú büntetésre: a nápolyi gályákon töltendő rabságra, kényszermunkára. E 41 hitvallónak nevét hordja az emlékoszlop 4 oldala. 1675. május 7-én adattak át a gályarabságra: a Nápoly felett uralkodó spanyolok hatalma alá.

III Debreczen sorsa a gyászévtized alatt. Az egyházat és tudományt tartó oszlopok közül még csak egy állt: Debreczen, mert Apafi Mihály erdélyi ref. fejedelem hatósága alá tartozván pontikailag, a pozsonyi vértörvényesek parancsa őt nem illette. Debreczen akkori nagynevű lelkészei: a híres bibliafordító Komáromi és Köleséri vigasztalták a megrettent népet; a kollégium akkori tudós tanárai: Mártonfalvi (maga is menekült) és Szilágyi a gyászévtized alatt ide iratkozott félezerre menő tanuló ifjúságot oktatták — a hazában mindenütt másutt kioltotta volt a pusztító szélvész a protestáns tudomány világát. Köleséri lelkész hasonlítja az akkori Debreczent „a kegyetlen sas körmei elől szikla hasadékba rejtezett galambhoz”, Kocsi Bálint — ki 6 éven át tanult volt Debreczenben, — Nápoly védszentjéről nevezett „Szent Januárius” gályaróli tudósította (1675. október 5.) a debreczeni lelkészeket, elpanaszolva rettenetes helyzetüket.

Maga Debreczen menhelye lett tömérdek üldözöttnek, lelkészeknek, világiaknak, tanároknak, tanítóknak; ide menekült a pataki kollégium is, kik itt találtak táplálást és testvéri szívet, ezért rohanta meg Strasoldó német tábornok a védtelen várost (1675. december havában) s 17 napon át dúlta, rabolta, emészette seregével. Akkor éneklé Debreczen főjegyzője:

Ugy hagyta Debreczent, mint a szedett szőlőt,
Takarodás után mint a pusztá mezőt.

IV. De fordítsuk tekintetünket Nápoly felé s a külföldre. Nem hagyta az Úr támogató nélkül híveit. A hazában minden kéz lekött volt, kívülről munkálkodott különösen két derék férfi: Weltz György nápolyi vagyonos polgár és Zafü Miklós velencei orvos, ezek levelezéseik által közrészvétre indították a protestáns

nemzeteket, a templomokban is közimádkozások tartattak a nápolyi hitvallók szabadulásáért. A helvét köztársaság városai és egyházai: Zürich, Genf stb. 16,000 forintot haladó összeget gyűjtöttek a fogoly lelkészek javára; tanáraik, lelkészeik vigasztaló és bátorító leveleket intéztek hozzájuk. A szász választó fejedelem, Svédország, Anglia királya, főképe a tengeri nagyhatalom, Hollandia, előterjesztéseik s követeik által zörgettek Leopold király udvarában. A hollandi hajós sereg, a spanyolokkal szövetségben, Nápoly és Sicília védelmére vitorlázott, a tengeri had fővezére, a nagy keresztyén hős, Ruyter Adorján Mihály erélyes közbelépésére leoldattak a vasbilincsek a szegény hitvallókról, kiknek száma 10 hónap alatt megfogyott: még a Nápolyig való útban elhalt 2 társuk (a 45 éves Ilyés és Göcs), a gályán raboskodás alatt megint két lelkész (Füleki és Miskolczi). Sicília partjain hadakozó hajón lelték halálukat Paulovics és Szilvási, utóbbinak holtteste a tengerbe sülyesztetett, így sirja felett nem földihant, hanem tenger hulláma domborul. 26-an érték meg a kiszabadulás napját, 1676 febr. 11-én léptek át a kínok bárkájából a szabadító hajóra. Vireth Egyed, a hollandi tábort lelkész, mutatta be őket Ruyternek, ki a hálásót rebegőknek mondá ama kálvinista dogmát: „Mi csak eszközök valánk Isten kezében, néki adjakok halált”. Különben — folytatá — minden győzelmei közt azt tartja legszebbnek, hogy Krisztus ártatlan szolgálait kiszabadíthatá.

Az örömnapp után gondosan elszállítottak Helvecziába. Zürich városában előkelőknél 15 háznál elszállásolva, másfél évig élvezték a keresztyén szeretet és szabadság melegét, ott festették le Sélyei és Harsányi arcképeit, őrizik a város könyvtárában, onnan vett másolat van meg kollégiumunk könyvtárában.

Csakis 1681-ben nyílatott meg az édes hazá határa előttük, óriás erőfeszítések, 9 felirat után, addig a külföld karolta a száműzötteket. Hitvallóink élete a világ- és hazai történelem egyik megrázó drámája, mindenikőjük élete egy-egy szomorú való. Hittek a borzasztó szenvedések közt is, s hitőket megtartották, ez képezi öröklő nagyságukat kedves zsebkönyvük szerint, mit a Ruyter által adott vacsorán a hajón énekeltek: „Mint a Sion megállottak, Nem ingadoztak”. (125. zsolt.)

Nemes Debreczen városának utóbbi háromszáz éves története elválaszthatatlan a reformációétól. Zürich városa 4 gondozót nevezett ki a hitvallók keleti ellátására, Debreczen ugyanakkor száz meg száz bujdosó előtt nyitotta fei házait, Zürichben arcképe, Debreczenben emlékoszlopa van a hit- és szabadság vértanúinak. Nagyságos Polgármester úr! mint e nemes város feje, vegye védelmébe e feljánt emlékoszlopot, hazai történelmünknek is egyik darabja az.

A türelem, a földi és mennyei világosság és a szabadság ereje és szelleme lebegjen úgy e városban, mint hazánk területén mindenütt!

* * *

Sulyt helyezvén arra, hogy teljes képet nyerjen olvasó közönségünk ezen emlékoszlop felállításának jelentőségéről, leírjuk még egyszer annak külső alakját a következőkben. Az emlékoszlopon felül van a földgömb aranyos csillagokkal. Alatta a keleti, mint földalán a halhatatlanság aranyló koszoruja. Ez alatt egy kifaragott s bronzirozott gálya, a háromevezős (trirmis), mely alatt ily felirat csillog: Ruyter Adorján tengernagy, a szabadító 1676. febr. 11. Ugyanezen oldalon egy

Kálmán, Szöllőssy Antal, Ritoók Zsigmond, Illyés Bálint, a ki egyházkerületi tanácsbírói tiszteréről is lemondott.

A közgyűlés a Kovács Ferencz halála és az Illyés Bálint lemondása által megüresedett tanácsbírói állásokra elrendelte a szavazást. A presbiteriumok a tavaszi közgyűlésig adják be szavazataikat.

Örömmel vétetik tudomásul, hogy az érmelléki egyházmegye Zsigó Endrét, a nagybányai gróf Degenfeld Sándort választotta gondnokká.

Ezután Tóth Sámuel főjegyző a tanító- és a lelkész-képességi vizsgákról szóló jelentést olvasta fel. A vizsgáló bizottság javaslatára a jövő évtől fogva eltörölte az egyh. ker. közgyűlés a theológusok kedvezményes tanítóképeségi vizsgáit.

Dr. Kovács Sándor világi jegyző különféle miniszteri leiratokat olvasott. Ezek közül feltűnést okozott a közoktatásügyi miniszternek a püspökhöz intézett ama leirata, a melyben titakozik azon, szerinte felesleges sőt sérelmes eset ellen, hogy egy tanítótól, a ki a sárospataki állami képezdén nyerte oklevelét, a valásból és enekből pótvizsgát követelt az őt megválasztó egyházközség.

A közgyűlés leiratban világosítja fel a minisztert, hogy ez az eljárás a királyi szentesítést nyert egyházi törvény 126. szakaszán alapul; ille vonatkozólag a konvent és az egyházkerület hasonló szellemben határozott. Az espereseket pedig figyelmezteti, hogy jövőre is a törvényhez és a fennálló határozatokhoz alkalmazkodjanak.

A közgyűlés harmadik napján dr. Bartha Béla, dr. Károlyffy József, dr. Nagy József tankepezdési tanácsnokok lettek az egyházkerületi szónok előtt az esküt. A felesküdték új tanácsbírói tiszterre. Bartha Béla beszédében szép beszédet a közgyűlés előtt.

Hosszabb időt vett igénybe az esperesi kar javaslatára a házassági jog, a gyermekek vallása és állami anyakönyvvezetés tárgyában. Különösen élénk vitát provokált a házassági kihirdetések kérdése. Az esperesi kar azt javasolta, hogy a házaspárak a polgari házasságkötés után hirdettessenek ki. Kiss Albert a katolikus klerus tulkapásaival szemben, főként, hogy vegyes házasságoknál a református egyház ellenőrzést gyakorolhasson, a mellett érvelt, hogy a jegyesek előzőleg hirdessenek ki. Hasonló véleményben voltak Szabó János, gróf Degenfeld József, Győry Lajos; az esperesi kar javaslatát támogatták K. Tóth Kálmán, Madarász Imre, Soltész László. A többség szavazás által az esperesi kar javaslatát elfogadta. Ez egész esperesi javaslat azzal a munkálattal együtt, melyet a lelkészekhez és a hívekhez intézendő felvilágosítás végett egy holnap alakítandó küldöttség fog kidolgozni. — sürgősen ki fog nyomtatni.

Ezen ügygyel kapcsolatban tárgyalatott több egyházmegye rokon természetű indítványa. A nagybányai egyházmegye azt indítványozta, hogy az egyházpoltikai törvények életbeléptetése következtében töröltessék el a keresztelési és esketési stóla s ezért a lelkészek az állam által megfelelőleg kárpóltassanak.

Lukács Ödön helyesli az indítványt, s azt elfogadja akként, hogy míg a stóla eltörölhető nem lesz, addig a konvent intézkedjék.

Kiss Albert szólott ezután. Szerinte nem csupán a stóla-kérdésről van itt szó, hanem egyházaink teljes rendezéséről, a lelkészi fizetés átalakításáról. Ez az egész ügy gyökeres orvoslást igényel. Ha nem alkottatnak volna is meg az egyházpoltikai törvények, — eljött

az ideje, hogy az 1848. XX. t. cz. ha nem is betűszerint, megvalósítsanak. Ilyen értelemben írjon fel az egyházkerület a konventhez az egyházak rendezése érdekében.

György Endre osztotta előtte szólnak élénk tettszéssel fogadott beszédét. Az egyházpoltikai törvények életbeléptetése égetővé tette a protestáns egyházak jogos követelményének teljesítését.

A közgyűlés egyhangúlag elhatározta, hogy felír a konventhez: minél előbb tegye meg az intézkedéseket az államkormányannál és az államnál a ref. egyház nagyobb segélyezése, különösen a lelkészek fizetése rendezése ügyében.

A heves-nagykunsági egyházmegye indítványt tesz, hogy a házassági-jog szabályozása végett a zsinat összehívása kérelmeztesse a konventtől. Széll Kálmán idevonatkozólag azt a módosítást tette, hogy miután egyéb fontos ügyek is rendezésre várnak, a konvent mindezeket készítse elő zsinati tárgyalásra s ha befejezi az előkészítést, a zsinatot alkalmas időben hívja össze.

Tabajdi Lajos és Győry Lajos felszólalása után a közgyűlés Széll Kálmán indítványát elfogadta.

A nagybányai egyh. megye kérelmezi az államegység reá eső évi osztalékának 500 fittal való felemelését.

A kérelem az e. kerület anyagi ügyeit számban tartó bizottsághoz tétetik, hogy az keressen forrást, a melyből az ottani nyomasztó viszonyokon segíteni lehessen; úgy azonban, hogy a bizottság a jövő egyh. ker. gyűlésre jelentést tegyen e tárgyban.

Egyházkerületi világi tanácsbíróul: Ujfalussy Béla 367 szavazattal, Lengyel Imre 358 szavazata ellenében megválasztott.

Ezen nap a tanácsban történt be az egyh. közgyűlés a lelkészek fizetéséről intézkedések ügyében. A közgyűlés a következőket határozta: Nagy József, Csontos László, Csontos Ferencz II. Tókes Elek és Csontos László I. gymn. o. tanulókat.

A gyűlés nevedik napján, a jegyzőkönyv hitelesítésének elvégzése után mindenekelőtt Ujfalussy Béla, újonnan választott egyh. ker. tanácsbíró esküdt fel, meghatott szavakban mondván köszönetet az őt ért bizalomért.

Majd egy bizottsági munkálát alapján a lelkészi nyug- és gyámintézet alapszabálytervezetét kezdte tárgyalni a közgyűlés. Az előterjesztés szerint minden egyházmegye fölterjesztette a véleményét; de az érmelléki még csak tárgyalásába sem bocsátkozott a konventi tervezetnek, mert kívánja a lelkészi nyugdíjintézet létesítését is.

A tárgyalás folyamán a konventi tervezet tárgyalás alapjául elfogadtatott.

Az egyes szakaszok tárgyalásánál a következő módosítások tétettek:

3. sz.-ba a vallástanárek, fegyházi lelkészek is beveendők;

5. sz.-ba „úgy a lemondott, mint a fegyelmileg elmozdított lelkészek özvegyei és árvái, ha az évi járulékokat pontosan fizetik, segélyben részesíttessenek“, ez az egyh. megyék többségének az óhajta. Széll Kálmán, Kiss Albert, Soltész László, Lukács Ödön felszólalásai után, ezen pótlás elfogadtatott;

6. sz.-ban az 5 éven alóli szolgálat után is részesíttetnek az özvegyek s árvák segélyben, ha az 5 évig esedékes tagsági díjakat is befizetik;

10. sz. A segélyezés halálozás stb. esetén, hivatalból állapítandó meg s tétetik folyóvá.

16. sz. „Az árvák nem 18, illetve 20 évig, hanem 22, illetve 24 évig részesíttessenek segélyben; a leányokra nézve, ha 24 évig férjhez nem mentek is, megszűnik a

segély 24 éves korukban; de a tudományos vagy művészi pályán levők a segélyt, ha az pénzügyi nehézségekbe nem ütköznek, 22 éven felül is húzzák."

29. §. Az e megyékre bizassék az évi járulékok beszedése iránt való intézkedés.

A fentebbi módosításokkal az alapszabálytervezet egész terjedelmében elfogadtatott.

Nagyobb vitát provokált a debreczeni egyházban a statisztikai adatok kiszolgáltatási ügye. A helybeli királyi tanfelügyelőség ugyanis átiratban kérte az egyháztól a statisztikai adatok részletes kiszolgáltatását. Az iskolaszék felfüggesztette az adatok kiszolgáltatását s az ügy most a kerületi gyűlés elé került. Némethy Lajos, az iskolaszék elnöke, hosszabb beszédben világosította fel a közgyűlést az iskolaszék emez eljárásáról. Utána Kiss Albert szólalt fel. Tárgyilagos beszédben igyekezett megvilágítani a kérdést. Ohajtja, hogy ez ügyben — s általában az ilyen kérdésekben — a tanfelügyelőség ne az iskolaszékhez, hanem az iskolákat fentartó testülethez forduljon, most és a jövőben. Soltész László, Segesváry József esperes, Ármós Bálint, Tabajdy Lajos, György Endre, Farkas világi főjegyző Széll Kálmán és gróf Degenfeld elnök felszólalása után kimondják a határozatot, mely szerint tudatják a miniszterrel, hogy a királyi tanfelügyelőség e kérdésben nem a nelyes utat választotta s hogy adjon utasítást a miniszter a tanfelügyelőnek, hogy e kérdésben az illető hatóságokhoz forduljon.

Tóth Sámuel főjegyző felolvassa a debreczeni egyházmegye lelkes hangú feliratát a belmissió ügyében.

Szele György szólalt fel ez ügyben s élénk szavakkal adta elő, hogy a derecskei egyházba, mely egyike a debreczeni nagy egyházmegye legnépesebb és legvallásosabb egyházának, Szalay József valami Hevesi székfoglaló beszédét küldött az ige hirdetésére.

Hevesi Derecskén azzal kezdte, hogy leveleket írt néhány templomlátogató, vallásos öreg asszonynak, a mely levelekben, mint Szele György mondja, — meg nem engedhető kitételeket használt a lelkésze. Könyves Tóth Kálmán felszólalására elhatározták, hogy ily ügyekben jövőre folyjanak be az állami hatóságok is; jelen ügyben közgyűlés nem határoz, hanem a jövő gyűlésre konkrét adatokat kér.

A Protestáns sajtóiroda segélyezésért benyújtott kérvényét — mivel ily nemű alap nincs, — nem teljesítheti a gyűlés.

A déli órákban a debreczeni főiskola és a vidéki gimnáziumok különféle ügyei kerültek elintézés alá tulajdonképpen a tanügyi bizottság jegyzőkönyvei alapján. A közoktatásügyi miniszter leírata tudatja, hogy Joó István gimnáziumi felügyelő az országos felekezeti tanári nyugdíjintézetbe föl nem vehető.

Ezt a kérdést a felügyelő fizetésügyére nézve is adandó véleményezés végett küldöttségnek adták ki. A beteg Buzás Pál jogakadémiai tanár helyettesítésének tudomásul vételénél felemlített, hogy a folytonosan beteg Buzás Pál tanszékének helyettesekkel való betöltése sokáig már alig engedhető meg. A közgyűlés helyeselte a főlshóalást s megbízta a tanári kart és az egyházkerületi tanügyi bizottságot, hogy a tavaszi közgyűlésre ide vonatkozólag tegyen előterjesztést.

Végül elfogadták Joó István gimnáziumi felügyelő javaslatát azon utasításokra nézve, melyeket a gimnáziumoknak az állami főfelügyelettel szemben kell követniük.

A délutáni órákban bírósági ülések voltak. A 19 fellebbezett ügy bírói ítélettel ellátása még a másnap délutáni órákat is igénybe vette, pedig az egyházkerület esperesei, gondnokai és tanácsbírái két csoportra oszolva ültek.

Ugyanezen napon az estvel órákban és másnap délelőtt állapította meg az e célból kiküldött bizottság (Szabó János elnöke alatt Széll Kálmán, Lukács Ödön, dr. Kovács Sándor, Csiky Lajos és dr. Bartha Béla tagokkal) azon tájékoztató utasításokat, melyekről fentebb már szólottunk. Ugy az esperesi, mint a lelkészeknek és a híveknek szóló tájékoztató utasításokat lentebb közöljük, megjegyezvén, hogy a lelkészeknek szóló utasítást dr. Bartha Béla, a híveknek szólót Csiky Lajos szövegezték.

A gyűlés ötödik és hatodik napján, letárgyaltatván előző napokban minden fontosabb ügy, megcsappant érdeklődés mellett vagy hetven díjlevél, eladás vétel- és csere-kölcsön ügyet s néhány kisebb jelentőségű iskolai ügyet intéztek el gőzerővel.

Az utolsó napi ülés határozatai között legfontosabb a kerületnek az a nagylelkű áldozatkészsége, melylyel szinte erejét felülmúlólagon tízezer ritos adományt tett a Nagyváradon felállítandó protestáns nőnövélde számára. Ez összeget 1896. január 1-én folyósítják a tűzkármentesítési pénztárból. Ugyan innen és ugyan ilyen összeget kap a szatmári ev. ref. felsőbb leányiskola is. Azt a kérelmét azonban, hogy államsegélyezésben való rrszesítését a kerület is támogassa, nem teljesítette a közgyűlés, hanem az ügyet bővebb megfontolás és reálisabb költségvetés költségvetés készítése végett visszaküldi az iskolát fentartó testületnek. A főiskolai gazdasági tanács jegyzőkönyvei alapján egész sereg kollegiumi ügy került e napon még szőnyegre. Nagy örömmel hálós híveink a főiskolai tanács a főiskolai tápintézet és az énekkar javára tett negy rendben alapítványról, melyek közül három kegyes-özvegy-asszonyok hitbuzgóságából ered. A legnagyobb, közel 30 ezer forint értékű alapítvány tevője még mindig ösmeretlen kíván maradni a nyilvánosság előtt. A kollegium háztartására nézve különösen messze kiható jelentőséggel bír György Endre egyházkerületi tanácsbírónak a főiskolai pénztárnok halála következtében tett azon indítványa, hogy a főiskola összes vagyonának, a reabízott alapítványoknak kezelése jövőben valamely pénzügyintézetnek adassék át, a mikor is a pénztárnoki hivatal beszüntettétnék. E kérdés felett a tavaszi közgyűlésen dönt a kerület. Addig a főiskolai gazdasági tanács tanulmányozni fogja. Különben pedig a pénztári teendők ideiglenes vezetése Rózsa Sándor főisk. háznagyra bízott, mint a ki Győri Elek halála óta már tényleg végezi is ezen teendőket.

A közgyűlés szept. 26-án d. e. 12 órára végződött be, az elnökségnek mondott meleg köszönet mellett.

Referens.

Tájékoztató utasítások.

I.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület esperesi kara, az 1895 év szeptember 20-án tartott értekezletén:

a polgári anyakönyvvezetés életbe léptetése alkalmából a lelkipásztori teendőkre nézve, a törvény, czél-szerűség és a hívek nagy tömegénél mély gyökeret vert erkölcsi érzet szem előtt tartása mellett, a felsőbb egyházi hatóság intézkedéséig következő átmeneti eljárás alkalmazásában állapodott meg:

I. A gyülekezetek szószekekből és annak egyes érdekelt tagjai minden adandó alkalommal a nagy horderejű egyházpolitikai kérdések felől, melyek úgy a társadalmi, mint nemzetünk életében új vérkeringést idéznek elő, protestáns szempontból indulva ki tárgyilagosan és érthetően felvilágosítandók.

II. A kereszteleési, esketési és halotti anyakönyvek külön-külön oly bejegyzéssel zárattatnak be, mely bejegyzés a fontos és messze kiható alkotás életbeléptetésének emlékeztetőül szolgáljon, különösen kiemelendő, hogy a jelzett naptól kezdve a lelkészek által vezetett anyakönyvek megszűntek államhitelességű közokmányok lenni és csakis egyházi téren használandók.

Ezen bejegyzés után egy lapot üresen kell hagyni s a másikon a következő „Folyó szám” alatt írni be a kereszteleés, esketés és temetés adatait, úgy hogy ez a beírás az előbbieknél folytatásul szerepeljen.

III. A lelkészi szolgálatok ugyanazon módon és liturgikai alakban teljesítendőek, mint eddig, — az alább írtaknak tekintetbe vételével:

a) A kereszteleés lehetőleg mindenkor megelőzze a polgári anyakönyvvezetőnél való bejelentést.

A megtörtént kereszteleésről a nyomtatott „kereszteleési jegy” rovatait betöltvén, azt át kell adni a kereszteleésnél jelen levő keresztszülők valamelyikének, vagy a bábának, a ki azt a polgári anyakönyvvezetőhöz viszi, s ott a keresztnév beiratása végett bemutatván, visszakéri s majd a családnak megőrzés végett átadja.

A kereszteleési jegyet minden díj nélkül kell kiszolgáltatni.

b) A házasságra lépni szándékozó jegyesek előzetes kihirdetését egyedül a felek határozott kívánságára s csakis a polgári anyakönyvvezető írásbeli „tudósítványa” alapján teljesítse a lelkész, a melyről ezen tudósítványból meggyőződött, hogy a kihirdetendőek, mint jegyesek a polgári anyakönyvvezetőknél be vannak jegyezve.

Az egyházi egybeadást feltétlenül a polgári házasság kötés megtörténtéről felmutatott hiteles kivonat megtekintése után eszközölheti a lelképásztor, és pedig a mostani esketési rendtartással, pusztán a jegyeseknek eskütétel előtti kikérdezését hagyván el.

Polgárilag összekötött kéresztyén és nem kéresztyén házasok, ha jelentkeznek, egyházi áldásban részesítendőek.

Azon házasságokat, melyek Isten szolgájának közrehatásával is jöttek létre, a szószekekből ki kell hirdetni, ez által hozván köztudomásra azt, hogy az illetők mind polgári, mind vallásos kötelességüknek eleget tettek.

c) A temetést a polgári anyakönyvvezető által aláírt és meghitelesített bizonyítvány mellett végezheti a lelképásztor. Ezt a bizonyítványt, saját irattárában helyezze el.

IV. Az eddigi stóla érintetlen marad.

II.

Ideiglenes tájékoztató

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület lelkészei részére, — a házassági jogról szóló 1894: 31., a gyermekek vallásáról szóló 1894: 32., és az állami anyakönyvekről szóló 1894: 33. törvénycikkeknek (egyházpolitikai reform-törvények) f. évi október hó 1-én történő hatályba lépése folytán követendő egyöntetű eljárás tárgyában.

Közismeretű dolog, hogy a czímben foglalt törvények f. 1895. évi október hó 1-én hatályba lépnek s ezzel részben, vagy egészben elvesztik érvényüket azok az eddig fennállott állami, vagy egyházi természetű törvények, melyek a házassági jogot, a gyermekek vallását s a közokirati jelleggel is felruházott egyházi anyakönyvek vezetését tárgyazzák. Különösen a magyar-

országi ev. ref. egyház Királyhágóninenei részére s így a tiszántúli ev. ref. egyházkerületre vonatkozólag is az 1827: 23. t.-cikk a kiegészítő rendeletekkel, az 1868: 48. t.-cikk, az 1868: 53. és 54. törvénycikkek a tárgyú rendelkezései; s magyarországi ref. egyházunk az egyházi és társadalmi élet mindezen, elsősorú fontosságú bíró jelenségeivel szemben teljesen új, hazánkban még eddig egészen ismeretlen helyzetbe kerül, a melyben feltétlenül szükséges a pontos és gyors eligazodás úgy a lelkészkező papságra, mint egyházunk híveire is, hogy egyrészt a magyar nemzeti állam törvényeivel összeközösbe ne kerüljünk, másrészt anyaszentegyházunk érdekeit is a fennálló törvények korlátai közt hathatósan megóvjuk. Mert mi sem kívánatosabb, mint hogy azok a felek, kik az új állami törvények hatálya alatt házasságra lépnek, Istennek és egyházunknak is adják meg, a mit megadni vallási kötelességük; hogy születendő gyermekeiket tartsák meg egyházunknak s Istennek türelmetlenség és prozelita-csinálás által elhódítatni ne engedjék s a lelkészek az állami és egyházi anyakönyvezés ketté választása folytán szükségessé vált teendőket minden fennakadás nélkül teljesíthessék.

Ezen szempontoktól vezetettve, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület addig is, míg ev. ref. egyházunk november 3-án Kolozsvárt összeülő konventje e tárgyban végleges intézkedéseket tenne, vagy az ev. ref. zsinat összehívása iránt intézkednék, az egyházkerületi lelkészek részére ideiglenes jelleggel, az egyöntetű eljárás czéljából, következő tájékoztatást bocsátja ki:

I. Az egyes ref. egyházközsegek lelkészei a folyó hó 20-iki délelőtti isteni tisztelet alkalmából, a hívek számára ide csatolt „Tájékozás” felolvasásával s megmagyarázásával szószekekből, azonkívül más adandó kedvező alkalmakkal is, — részben az egyenként is tájékoztassák hitfeleinket az újonnan életbe lépő egyházpolitikai törvények czélja, természete és fontossága iránt; különösen tegyék azt akkor, amőn valaki felvilágosításért hozzájuk folyamodik, valamint akkor, midőn hitsorsosaink házasságra lépéséről, vegyes házasság kötéséről, a gyermekek vallására vonatkozó egyezkedésről, vegyes, vagy tiszta protestáns házasságból származó gyermekek születéséről, hitfeleink elhalálozásáról nyernek értesítést.

Az általuk adandó felvilágosítás tiszta protestáns szempontból induljon ki: mely szerint a polgári házasság egyáltalán nem sérti a protestáns felfogást és hitnézetet, a mint a reformátorok e tárgyú nyilatkozatai s a történelem tanúsítják; nyugodt lélekkel s kész szívvél teljesíthetjük tehát a polgári házasságkötésre s állami anyakönyvvezetésre vonatkozó szabályokat.

De viszont az Isten és anyaszentegyház iránti hűség, a valláserkölcsi érzés épsége, a hitélet sértetlensége megköveteli, hogy a kik az ev. ref. egyház igazi tagjainak vallják magukat, azok a polgári frigykötés után, lehetőleg azonnal, de mindenestre minden sürgős haladék mellőzésevel, egyházi tag is áldassék meg frigyüket, — Isten szent színe előtt is esküvéssel fogadván házastársi hűséget, úgy, mint eddig is. Ha pedig az egyházi esketés bármely oknál fogva elmaradt volna, de a felek utólagosan kérelmezik, akkor az részükre megadandó.

Mint hogy pedig az 1894: 32. törvénycikk 1. § a értelmében bevett, vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezetekhez tartozó házassulók, házasságuk megkötése előtt, egyszerismindenkorra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya, vagy anya vallását követhessék, illetőleg abban neveltesseék: különös gondot fordítsanak lelkészeink arra, hogy ily egyességeket egyházunk sérelmével ne kössenek, s ez új

törvény annak sérelmére semmi esetben se válják. Ügyeljenek továbbá arra, hogy ily megegyezés hiánya esetén az idézett törvény 2. §-a tényleg foganatba menjen s a református vallású fél gyermekei tényleg egyházunk tanaiban neveltsenek.

II. A kereszteleési, esketési és halotti anyakönyvek szeptember hó 30-án, az utolsó bejegyzés után, külön-külön oly megjegyzéssel zárandók le, hogy az a fontos és messze kiható államtörvényhozási alkotás életbe lépésének emlékeztetőül szolgáljon. A megjegyzés szövege következő legyen:

Jelen (esketési, kereszteleési, halálozási) anyakönyv az 1894. 33. t.-cikk életbe léptetése folytán, a tiszántúli ev. ref. egyházkerület 1895. szept. 25-én kelt határozata alapján, mint államilag érvényes közokirat, mai nappal berekesztetik.

1895 szeptember 30.

(P. H.)

lelkész.

Különösen megemlítendő, hogy f. évi október 1-től kezdve foganatosított bejegyzések tekintetében a lelkészek által vezetett anyakönyvek megszűnnek állami hitelességgel bíró közokmányok lenni s tisztán az egyházi közjegyzés és nyilvántartás érdekében vezetnek.

A fentemlített bejegyzés után egy lapot üresen kell hagyni s keresztlüszni, az ezután jövőn a sorrend szerint következő „folyó szám” alatt írni be az esketési, kereszteleési és temetési adatait, úgy hogy a tisztán egyházi anyakönyvek folytatását képezzék az e napon lezártaknak.

Figyelmeztetjük a lelkészeket az 1894. 33. t.-cikk 93. és 94. §§-ra, melyek szerint: „A születési és halotti, illetőleg a házassági állami anyakönyvek vezetésének megkezdése előtt vezetett felekezeti anyakönyvek, valamint az azokból adott kivonatok továbbra is közokiratok maradnak. A jelen törvény életbe lépte előtt vezetett felekezeti anyakönyvekből közhitelességű kivonatok az eddigi módzatok mellett szolgáltatni a felekezeti anyakönyvvezetők továbbra is jogosultak és kötelezettek. *A mely felekezeti anyakönyvvezető ily kivonat kiszolgáltatását megtagadja, kihágást követ el és egy hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.*”

III. A lelkészi szolgálatok ugyanazon módon és liturgikai rendben teljesítendőek, mint eddig, az alább írottaknak tekintetbe vételével:

a) A kereszteleés lehetőleg előzze meg a polgári anyakönyvvezetőnél történő bejelentést. A kereszteleés megtörténtéről az illetékes esperesi hivatalok által megküldendő minta szerinti nyomtatott *kereszteleési jegy* állítandó ki, melyet a kereszteleésnél közreműködő keresztszülők valamelyikének, vagy a bábának kell átadni a polgári anyakönyvvezetőnél való felmutatás végett. A keresztszülők, vagy a bába a ker. jegyet, *mely mindenkor díjmentesen állítandó ki*, az említett felmutatás után a családnak megőrzés céljából visszaadja.

b) A házasságra lépni szándékozó felek *előzetes kihirdetését* csakis határozott kívánságukra, s csakis a polgári anyakönyvvezető írásbeli „tanúsítványa” alapján teljesítse a lelkész, a mikor meggyőződött, hogy az illetők hirdetés végett a polgári anyakönyvvezetőnél be vannak jegyezve.

Az *egyházi egybeadást* csak az esetben teljesítheti a lelkész, ha a felek az előzetes polgári egybekelésről szóló hiteles „tanúsítványt”, melyet az illetékes polgári anyakönyvvezető a törvény értelmében díj nélkül tartozik kiállítani, felmutatják s átadják s ez az egyházközség

irattárában megőrzendő. Ily tanúsítvány nélkül csak akkor eskethet a lelkész, ha az egyik házasságú fél orvosilag igazolt közel halállal fenyegető betegségben szenved s a lelkész kérdésére a felek azt adják elő, hogy legjobb tudomásuk szerint nincs köztük házassági akadály. Az egyházi egybeadás a jelenleg érvényes esketési rendtartás szerint történik s a lelkész csak a jegyesek most szokásban levő eskü előtti kikérdezését hagyja el. Polgárilag házasságra lépett *keresztyén és nem-keresztyén felek*, ha e czélból *lelkészeinknél jelentkeznek*, egyházi áldásban részesítendőek az eskü mellőzéseivel. Mindazáltal oly esetben, midőn a nem-keresztyén fél az egyházi esküt le akarja tenni, az esküformulát előzetesen, magán úton ismertesse meg vele a lelkész, s ha letételére ezután is kész az illető, meg is eskethető.

Azon házasságok neveit, kik utólag magukat lelkészeinknél egyháziilag összeeskettették vagy megáldatták, ezen ünnepélyes cselekményt követő vasárnap délelőtt, az istenítisztelet alkalmával, a mostani házassági hirdetések helyén, nyilvánosan a szöszékből kell kihirdetni, hogy köztudomásra jusson, kik tettek polgári kötelességeik mellett a vallásiaknak is eleget.

c) A temetést a polgári anyakönyvvezető által aláírt hiteles halálozási tanúsítvány alapján teljesítse a lelkész, s ezt az okiratot az egyházközségi irattárban helyezze el.

Az eddigi stóla érintetlenül maradnak.

Kelt a tiszántúli ev. ref. Egyházkerületnek Debreczenben 1895. szeptember hó 25. napján tartott közgyűléséből.

Kiss Áron,
püspök.

III.

Tájékoztató útasítás

a tiszántúli evangélikus reformált egyházkerület híveinek, a házassági jogról szóló 1894. XXXI., a gyermekek vallásáról szóló 1894. XXXII., s az állami anyakönyvekről szóló 1894. XXXIII. törvény-cikknek 1895. október 1-en leendő életbe léptetése után szemmel tartandó vallási és egyházi kötelességeiről.

Szeretett testvéreink az Urban!

Két nap mulva ezen vasárnapunk után, mikor az egyházi felsőség megbízásából és rendeletére ezen iratot felolvassák előttetek, tehát folyó 1895. évi október 1-én, nagy és nevezetes változáson megy át szeretett magyar hazánk, s ebben valamennyi egyház, tehát a mi evangéliom szerint reformált keresztyén egyházunk egész közölete is: ekkor lépnek nevezetesen életbe az 1894. évi december 9-én királyi szentesítést nyert XXXI., XXXII. és XXXIII. törvény-cikk, a házassági jogról, a gyermekek vallásáról és az állami anyakönyvekről.

Nagy és nemzetünk egész testét lázas izgalomban tartó küzdelmek előzték meg hazánkban ezen törvények meghozatalát. Nem lehet ez alkalommal feladatunk fejtegetni azon okokat, melyek oly nehézzé tévők törvényhozó testületünkre nézve azon új, úgy társadalmi, politikai, mint egyházi életünkre nézve hazánkban korszakot alkotó törvények megteremtését, csak annyit óhajtunk jelezni, hogy hazai egész protestáns egyházunk, annak ugy lelkészei, mint világi tagjai lelkesen küzdöttek ezen törvények meghozatala mellett, s miután azok királyi szentesítést is nyertek, hazafias kötelességüknek is tartják annak életbeléptetése körül megtenni mindazt, mit tőlük a haza, a polgári jó rend, s az egyház legszentebb érdeke méltán megkövetel.

Ily czélból határozta el tiszántúli ev. ref. egyházkerületünknek f. hó 21. s következő napokon tartott

közgyűlése, hogy lelkészei által e napon tájékoztató utasítást olvastat föl az egyházkerület összes hívei, tehát előttetek is, szeretett testvéreink az Urban, arról, hogy mely vallási és egyházi köteleességeket kell szemmel tartaniok ezután azon új helyzetet illetőleg, melyet egyháztársadalmi életünkben az új törvények teremtenek.

Kötelességszerű dolog ez egyházunk részéről, mint a mely békességben akarja a maga életfájának gyökereit a nemzet, a haza földjében ápolni, mint a mely előtt folyton ott lebeg az apostol ama soha figyelmen kívül nem hagyható intése: „Mindenek ékesen és jó renddel legyenek ti kötöttek” (I. Kor. XIV. 40.)

Egyházunk a törvény iránti igaz tiszteletét s ezzel törhetetlen hazafias érzületét akarja megmutatni, de egyszersmind saját maga iránti kötelességét is teljesíti, mikor az alkotmányos törvényhozás útján hozott törvények egyházi érzülettel és irányban való betöltésére utasításokat is ad a maga híveinek.

A mi először is a házassági jogról, vagy a hogy közönségesebb névvel már inkább ismerjük, a polgári házasságról szóló XXXI. t. cikket illeti, ezentúl a házasságot hazánkban is, mint Európa legtöbb művelt államában, polgári tisztviselő előtt kell megkötöni.

Ez a legnagyobb változás, melyet közéletünkben az új egyházpolitikai törvények létesítenek; ez mire nézve legtöbb félreértés forog fenn, mire nézve tehát okvetetlenül utasítást kell adnunk szeretett híveinknek.

A házasságot Isten szerette, Krisztus tisztelte, az apostolok nagyra becsülték, a régi egyházi atyák és a reformátorok fennen magasztalták s a ker. egyház a maga részéről mindenütt és minden időben komoly és ünnepélyes szertartások között igyekezett összekötni.

A prot. egyház pedig, bár a házasságot nem tekinti sikramentomnak, mint a hogy azt a r. kath. egyház teszi, a házasság vallásos megkötésénél jogosítottnak, sőt kötelezettnek érezte magát arra, hogy hívei életének ezen legfontosabb pillanatában szavát hallassa, a házasságra lépő feleket szent esküvel egymás iránti hűségre elkötelezze és az eskü szavainak elhangzása után az előtte immár megkötött frigyot meg is áldja.

Híveink pedig mindedig szent vágyódással várták és kérték házassági szövetségöknek az egyház szolgálja előtti megköthetését, s az egyház áldásának reájok és szent frigyokra való kiadását. És így hazánkban törvényes házasság eddig az egyház hozzájárulása nélkül nem köthetett.

Természetes dolog ily körülmények között, hogy egyházunk, a házasság előtte való megkötésére vonatkozó ily történeti előzmények után egyáltalában nem volna hajlandó könnyű szerrel lemondani azon jogáról, hogy a polgári házasság behozatala után is hallassa hívei házasságkötésénél a maga erősítő, bátorító hangját. Természetes dolog az is, hogy híveink, mint általában a keresztyének, ezentúl is oly komoly s egész életre kiható lépésnek fogják tekinteni a házasságot, mint a milyennek tekintették eddig, melyet tehát az illető polgári tisztviselő előtt előbb polgárilag megkötve: egyháziilag is óhajtanak megáldatni.

Az új törvény az egyházaknak és az egyházak híveinek teljesen meg is hagyja azon jogukat, mikor kimondja, hogy ezen törvény a házasságkötésre vonatkozó vallási köteleességeket érintetlenül hagyja.

Igenis, halljátok meg, szeretett testvéreink az Urban, hogy nektek az új házassági törvényt csak olyan komoly és magasztos, mert Isten törvényén alapuló intézménynek kell tekintenetek, a milyen az eddigi házassági tör-

vény volt. Tudjátok meg, hogy az új törvény behozatala után kötendő házasságok is épen nem egy időre kötött, tetszés szerint felbontható szerződés, hanem egy egész élet folyamára kötött szövetség, mely csakis halál, vagy bírói ítélet által bontható föl, s ép oly tiszta házassági hűségre, feddhetlen erkölcsi életre kötelez, mint az eddig tisztán az egyház előtt kötött házasság.

De tudjátok meg azt is, hogy az Isten szent törvénye s az egyházunk iránti hűség, valamint a házasságnak vallásos erkölcsi oldala, tehát minden magas érdek megköveteli azt is, hogy a kik evangéliom szerint reformált magyarországi ker. egyházunk hű és igazi tagjainak vallják magokat, azok a polgári frigykötés után lehetőleg azonnal, minden szükségtelen halogatás mellőzésével, egyháziilag is áldassák meg frigyüket, az eddigi áldásos szokás szerint Istennek színe előtt is esküvással fogadván házastársi hűséget.

E végre vegyétek figyelembe a következő utasításokat:

A kik közületek ezentúl házasságra szándékoznak lépni s határozott kívánságot fejeznek ki lelkészek előtt arra nézve, hogy őket a polgári hirdetéssel egyidejűleg azok is hirdessék ki: ezt a lelkészek csak azon esetben tehetik és teszik meg, ha a polgári anyakönyvvezetőtől „tanúsítványt” visztek a felől, hogy a kihirdetés végett nála már be vagytok jegyezve.

Egyháziilag örömmel és készséggel egybeadnak lelkészeink benneteket ezentúl is; de ezen lelképásztori kötelességöket csak azon esetben teljesíthetik, ha az illető polgári anyakönyvvezetőtől „tanúsítványt” visztek hozzájuk előzőleg már megtörtént polgári egybekelés-tekről.

Ha közületek valaki polgári tisztviselő előtt megkötve a házasságot, az egyház áldását akkor valami oknál fogva nem kérte ki, de abban későbbben mégis részesülni akar: őt egyházunk utólagosan is teljes készséggel részesíti a kért áldásban.

Azon házások neveit, kik magukat nálunk egyháziilag is összeeskettették vagy esetl. g megáldatták: ezen ünnepélyes cselekményt követő vasárnap délelőtt, istenitisztelet alkalmával, szószékből nyilvánosan is ki fogják lelkészeink hirdetni. Fontos dolognak tartjuk nevezetesen azt, hogy köztudomásra jusson híveink körében, hogy kik tettek polgári kötelességeik mellett vallási és egyházi kötelességeiknek is eleget.

A mi a gyermekek vallásáról szóló XXXII-ik törvénycikket illeti, felhívjuk figyelmeteket, szeretett testvéreink az Urban, azon tényre, hogy ezen új törvény szerint a különböző valláslekezetekhez tartozó házassulók, házasságuk megkötése előtt egyszersmindenkorra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya, vagy az anya vallását kövessék, illetőleg abban neveltessenek. Ezen megegyezés módzatait részletesen előírja a törvény. Ha pedig ilyen megegyezés nem jött létre, a gyermekek szülei vallását nemök szerint követik, illetve abban neveltetnek; vagyis a fiúk apjoknak, a lányok anyjoknak vallását követve, abban fognak neveltetni.

Szeretett testvéreink az Urban! Tőlünk s a mi egyházunktól mindig távol állott az, hogy meg nem engedett úton akarjuk híveink számát szaporítani, s nem tartottuk soha feladatunknak azt, hogy illetéktelen, hozzánk nem méltó módon híveket, tagokat halálszunk el más keresztyén felekezetektől. De viszont kötelességünknek tartottuk és tartjuk azt is, hogy megőrizzük a hozzánk tartozókat, hogy örködjünk a reánk bízott lelkek fölött. De ebben a ti támogatásokra szükségünk

volt mindaddig, s még nagyobb szükségünk lesz ezentúl. Kérünk és hívunk benneteket, hogy igyekezzetek megőrizni magatokat minden kísértéstől, mely arra akar venni, hogy az ezentúl kötendő házasságból származandó gyermekeiteket minden fentartás nélkül átengedjétek ránk nézve idegen felekezetek tagjaiul. Ha tehát vegyes házasságra léptek más keresztyén felekezetek tagjaival, avagy epen nem-keresztyénekkal, úgy kössétek előzetes megállapodásokat, hogy születendő gyermekeitek, legalább a ti nemetek szerint megtartassanak egyházunknak, s a mi ezzel igen sok esetben egyre megy, magyar nemzetiségünknek.

Elvárja ezt tőletek egyházunk, mely midőn örömmel üdvözi ezen új törvényt, felteni köteles a maga legszentebb érdekeit s övni tartozik fennállhatásának, virágozhatásának, jövőjébe vetett reménységének alapköveit, az apostolnak a na szavai szerint: *tartsuk meg a mi reménységünknek tántorgás nélkül való vallását.* (Zsid. 10, 23.)

A mi végre az állami anyakönyvekről szóló XXXIII. t. cikklet illeti, erről itt igen kevés mondható lehet. Az állami anyakönyvvezetőnél tartoztok ezentúl először bejelenteni a családaitok körében előforduló házasságkötéseket és temetéseket, de megkívánja a valás és egyház iránti hűség és kötelesség, hogy a mennyi-ben a keresztes, mint az állami hatóság által a keresztyén egyháztól el nem vehető sákramentomi teendő, a lelkészknél marad: a keresztes lehetőség mindenkor előzze meg a született gyermeknek a polgári anyakönyvvezetőnél való bejelentését. Hadd legyen az a gyermek először Isten országának tagja, s csak azután jegyeztessék be a polgári társadalom tagjai közé.

Ha pedig a halál angyala szeretteitek közül valakit elszolít, első sorban a polgári anyakönyvvezetőnél jelejtessék be s aztán az ő tanúsítványával haladéktalanul jelentkezzetek az egyházi temetés eszközlése végett a lelkészi hivataloknál.

Ezek után végezzük tőjvontató útásításunkat, atyai szeretetből fakadó szöszatunkat azon felhívással, hogy legyetek ti, szeretett testvéreink az Urban, legyetek hveek a törvénynek betöltésében; tekintsétek hazafias és egyházi kötelességeteknek az uralkodó Feiség által szentesítést nyert új törvényeknek pontos megtartását.

Mi hazai protestánsok, s első sorban mi reformátusok ohajtottuk ezen törvényeknek meghozatalát, mert mi a felvilágosodás s a vallási türelem buzgó harezosai voltunk mindenha, és azok vagyunk ma is. Az alkotmányos törvényhozás megalkotta ezen törvényeket, és ezekre nézve is szol hozzánk az irás: *„Minden lélek a feiső hatalmasságoknak engedelmess legyen: mert nincsen hatalmasság, hanem Istentől, és a mely hatalmasságok vannak, Istentől rendeltettek”* (Rom. XIII. 1.) Ámen.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület 1895. évi szept. 25. én tartott közgyűlése nevében és megbízásából:

Kiss Áron,
püspök.

IRODALOM.

Előfizetési felhívás. *Krisztus minden mindenekben.* Alkalmi és közönséges egyházi beszédek.

Fenti cím alatt egy kötetet szándékozom kiadni, még ezen év folyamán azon egyházi beszédeimből, melyeket debreczeni segédlelkészkedésem alatt irtam és elmondottam volt.

A kötet már egy év óta teljesen készen és rendezve van a nyomtatás alá, de különböző körülmények mind ez ideig visszatartottak és akadályoztak abban, hogy a kiadást megkísértem.

Most is csak azon reményben vállalkozhatom erre, hogy pályatársaim és a nagy közönség szándekom kivételében támogatni fog, s megadja nekem azon alkalmat, hogy a szigorú és méltányos kritika meghívogatásából további működéseimre nézve hasznos útásításokat és tanúságokat meríthessek.

Ezen reménnyel fordulok a Nt. és tiszt. lelkész urakhoz, Collégáimhoz és a nagyérdemű közönséghez, mely e beszédeket annyi rokonszenvvel fogadta.

Tájékozásul egyelőre csak annyit mondhatok, hogy e beszédekben mindenkor határozottan a Krisztus evangyélioma mellett foglaltam állást, és ha a beszédek nem mind eredetiek is, mert majdnem felerészben hírneves angol és amerikai hitszónokok művei után vannak dolgozva, — a szellem, mely őket átlengi, egy, a nyelvezet mindig magyar és az előadás tőlem telhetőleg szép és emelkedett, s nem egy helyen a kor mozgó eszméivel is, keresztyéni szempontból foglalkoznak.

A körülbelül 250 lapra terjedő kötet *előfizetési ára 1 frt 50; bolla ára 1 frt 80 kr leend*, melynek beküldését ezimemre (Debreczen, főtér) lehetőleg *október 20. ig* kérem.

A kötet megfelelő pártolása esetén november hó végén, vagy december elején fog, azoknak, kik az előfizetési pénzeket beküldik bérmentve, ellenkező esetben utánvétellel megküldetni.

Gyűjtőknek 10 példány után 1 ingyen példánnyal szívesen szolgálok.

A szíves támogatást ismételten kérve, maradtam Debreczen, 1895. szeptember 15. Teljes tisztelettel

Mindszenti Imre,
ev. ref. segédlelkész.

Melegen ajánljuk ezen felhívást az érdeklődő lelkész, segédlelkész és hittanhallgató urak figyelmébe. Nekünk volt alkalmunk a tehetséges és munkás segédlelkész úr ezen kiadandó egyházi beszédéből néhányat meghallgatni, s mondhatjuk, hogy tiszta keresztyén szellemben, lendületes szép nyelven s valóban építő modorban készített prédikációk ezek, melyeknek megjelenése nyereség leend egyházi irodalmunkban.

Protestáns Szemle. A VII. évfolyam 7. füzeté, melyet már Szöts Farkas, a M. Prot. Irod. Társaság új titkára szerkesztett, közelebb megjelent érdekes és értékes tartalommal. Értekezéseket és tanulmányokat írtak belé: Szabó Aladár, A belmissió eszmei szempontból; Dr. Szlávik Mátyás, A buddhizmus és a keresztyénség; Paulik János, A halhatatlansági eszme története; Foldvály László, Adalékok Pathai P. Sámuel püspök életéhez. A hazai és külföldi egyházi irodalom szemléje zárja be a füzetet.

— **Gyakorlati bibliamagyarázatok.** Garzó Gyula ezen nagyfontosságú vállalatából a legújabbban megjelent julius-augusztusi füzetben *Illyés Endre*, mezőberényi ev. ref. lelkész magyarázza *János apostolnak közönséges első levelét* 1 bevezetésben 14 rendszeres magyarázatban. A munkás ifjú szerző e művét tiszta evangyéliomi szellem, nagy bibliaismeret, és nemesen egyszéru irány jellemzik. Az értékes füzetet s általában az egész vállalatot melegen ajánljuk lelkészeink figyelmébe, anyagi, erkölcsi és szellemi támogatásába.

A „Vasárnapi Ujság” szeptember 22-iki száma *harmincz eredeti képet* közöl Bánffy-Hunyadról és vidékéről, hol a király jelenlétében az idei nagy hadgyakorlatok most kezdődnek meg. A képek közt van Hány Gyula két rajza Bánffy-Hunyadról, a király lakása és egyes szobái a Barcsay-kastélyban, a vidék és a város érdekesebb pontjairól legújabb fölvételek, továbbá kolozs-megyei nevezetes egyének arcképei s egy kalotaszegi lakodalom sajátos jeleneteiről Bánffy-Hunyadon készült eredeti és kiválóan érdekes fényképfölvételek stb. Ezekon kívül e szám László főherceg temetéséről is közöl képet (Jantyik Mátyástól), azt a jelenetet örökítve meg, mikor Vaszary Kolos hercegprimás beszenteli a koporsót a Zsigmond Kápolnában. Közleményei közül főlemlítjük Szász Károlynak László főhercegről írt visszaemlékezését, Szabolcska Mihály költeményét. Gyarmathy Zsigánának „A királyváros nép” és a „Kalotaszegi lakodalom” című czikkeit, továbbá a Bánffy-Hunyadról és Kalotaszegről szóló ismertetéseket. A „Regénytár”-ban a „Bácsi Jakab” című eredeti regény, s a „Napoleon és Eugenia” című történeti rajz folytatását közli, mindkettőt illusztrációkkal. Irodalom és művészet, Közintézetek és egyletek, Sakkjáték, Képtalány stb. rendes heti rovatok egészítik ki e lap tartalmát. — A „Vasárnapi Ujság” előfizetési ára negyedévre 2 forint, a „Politikai Ujdonságok”-kal együtt 3 forint. Megrendelhető a Franklin-Társulat kiadóhivatalában (Budapest, Egyetem-utca 4. sz.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap”, a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre csak 1 frt 20 kr.

Külföldi hírek.

Megszívlelendő intézkedéseket tesznek a németországi lelkészi körök az erkölcsiség javítása érdekében. E célból a jövő hó 17. és 18. napjain Essenben nagygyűlést tartanak, melyen mindenki részt vehet, a ki a nép józanága és a társadalmi rend iránt érzékkel bír. A megvitatás főtárgyául ez a kérdés van kitűzve: miként lehetne a falusi néposztály erkölcsiségét virágzásra juttatni? A kérdésnek e különlegességéből ezt feltételezhetnők, mintha a városokban az erkölcsi élet terén kevesebb kívánni valók volnának, mint a vidéken. Pedig hát nem épen így áll a dolog. A nagy városok legtöbbje rakva van különféle erkölcsi ragálylyal s gyakran láthatók itt is olyan alakok, kik kívülről hasonlítanak a megfehérett, de belől hullákkal telt koporsókhoz. Bizonyára ez is a lelképásztori gondozás és belmissió intenzív gyakorlását igényli és sürgeti s nagyon itt az ideje, hogy az egyházkerületi lelkészi és egyházi értekezletek az általános erkölcsi élet szükségleteinek kielégítéséről is behatóan tanácskozzanak, s esetleg erkölcsjavító szövetkezetek létesítése iránt intézkedjenek.

A keresztyén törekvésű társaságok alakulására Kranz khinai missionárius meleg hangon hívja fel német honfitársai figyelmét. Tudjuk, hogy Amerikában és Angliában bámulatos sikereket mutat fel a keresztyén „Endeavour Society”, mely csakis 1881-ben alakult s ma már az egész világon érezteti áldásos hatását. Mi magyar reformátusok természetesen irtóznak minden ilyesmitől, mert azt képzeljük, hogy ha az atyafiak a templomi istentiszteleteken kívül még külön helyen és időben is ájtatoskodnak: elkallódnak s a nyájtól elidegenednek. Azonban miután tapasztaljuk azt, hogy a nálunk egyre jobban elharapódzó szektáskodás több józan egyháztagot elszedít és elterel a szervezett egyháztól, s e jelenségnek oka a legtöbb esetben

tudatlanság, félreértés és a szektafőnökök önérdeke: ennél fogva minden követ meg kell mozdítani a végett, hogy ezek a könnyen esendő és jámbor atyafiak is benmaradjanak az anyanyájban s el ne veszzenek a szektáskodás útján. Ennek eszközlése, illetőleg a lelki szükségletek minden irányban való kielégítése céljából a lelkészi köröknek elodázhatlanul intézkedniök kell, mert nem lehet már tovább szembehunyvást tenni azt, hogy az egyház alapjait egyes önző és tudatlan elemek feszegessék, bontogassák és megrendítsék. E tekintetben nem kell várni egyöntetű eljárást, hanem minden lelképásztor a saját egyházában, a helyi viszonyok által követelt módon, de mindig erkölcsi és lelki fegyverekkel hasson oda, hogy a szektázó hajlamok és az ezeket élesztő egyének eltűnjenek, megszegyenüljenek, ellenben győzedelmeskedjék a tiszta evangéliumi tudomány. Minél kevesebbet vitatkozzon, de annál többet imádkozni és munkálkodni az Ur kicsinyeiért — ez legyen elvünk és főfő dolgunk. Az Ur ad előmenetelt.

Iskolai értesítők.

7. A pozsonyi ág. h. evang. theologiai akadémia 1894/5. évi érte-itőjében az új igazgató, Mesznyik Endre dr. meleg hangú üdvözlő irattal fordul a hazai ág. h. evang. gyülekezetekhez, kifejtve azokat az elveket, melyek őt működésében vezérelni fogják (1—13. l.) A hallgatók létszáma jóval kevesebb volt, mint az előző évben, nevezetesen mindössze 36-an iratkoztak be, kik közül első éves volt 7. Az alapvizsgát (1893/94-ről) 3 jeles, 4 jó, 1 elégséges eredménnyel tette le. Nem vizsgázott 4, ismétlésre utasított 2. A szakvizsgára jelentkezett 15 jelölt közül 2 jelesen, 8 jól, 3 elégségesen, 1 elégtelenül dolgozta ki az írásbeli tételt; 1 nem dolgozott, 1 újra dolgozott. A szóbeli szakvizsgán megbukott 4, javításra utasított 2, ismétlésre 2. — Birni okoknak számítható is be e szűk aratás, az állapot mindenképen javításra vár. — Hiányos és gyarló fegyverzetű szellemi harcosok miképen állanak meg majd a küzdő téren, a jól vétezett ellenfelekkel szemközt? Az intézetet nagy csapás érte a korán elhunyt Vasskó Gyula rendes tanár halála folytán. Legyen áldott emlékezte!

8. Az eperjesi ág. hitv. evang. kollégium értesítőjét Hörk József tette közzé, a ki az iskola történetének III. időszakáról kegyeletes érzéssel és oknyomozólag értekezik (1—28. l.) Ezután Simkó Endre tanítóképző tanár szól a tanítóképzés hiányairól s az úgy vélt szervezési reformokról (29—35. l.) A theol. akadémián a dékánnal együtt 4 nyilván. rendes tanár és 3 óraadó működött. A hallgatók összes száma a 4 éven 16 volt, kik közül első éves rendes hallgató mindössze csak egy, míg még egy másik, pusztán rendkívülinek volt beírva. A III. éven 3, a IV. éven 4 hallgatója volt a theol. akadémiának. Imé a hittanhallgatók számának csökkenéséhez ismét egy újabb siralmas adat! Pozsonyban és Eperjesen, a két fő lutheránus góczponton, az összes hittanulók száma 52. Oly körülmény, mely az intéző körök legsürgősebb reform-munkáját követeli.

A jogakadémián előadott 5 nyilván. rendes tanár és 6 óraadó. Volt összesen 117 joghallgató. Az alap- és államvizsgálatok megnyugtató sikerrel folytak le. Az 1869-ben alapított joghallgatói segélyegylet tőkije 4600 frt, tagjainak száma 62.

A főgymnasium 10 rendes, 3 helyettes, 1 torna-, 1 énektanár és 6 hitoktató vezetése alatt állott. Külö-

nösen feltűnő a kollégium tanerőinek számbavételénél az, hogy két theol. akad. tanár nemcsak a jogakadémián, de a gymnasiumban is tekintélyes óraszámval van megterhelve s a gymnasiumi vallástanítást ugyanők nyolcz osztályban összesen nyolcz órán végezzik. — A protestáns vallástanításnak, a felekezet filléreiből s áldozatkészségéből fentartott tanintézetben való ilyenmü elsekélyesítése nemcsak menthetetlen mulasztás, hanem egyszersmind hangos jankiáltás, mely vajha nyomban elhatna a vezérferfiak füleibe. Az állami és idegen felekezeti iskolák igazgatóságai nem tűrnék el a protestáns növendékek ilyen fogyatékos és gyér vallásoktatását, és ime mi, még áldozunk is rá! A tanulók száma év végén volt 284, kik közül izraelita 145.

A tanítóképző 3 évfolyamán a tanulók száma összesen 42, kiket 3 rendes tanár oktatott.

9. *Benka Gyula*, a szarvasi ág. hitv. evang. főgymnasium érdemes igazgató tanára, az ezen intézet mult tanévi értesítőjében, majdnem kétszáz teljes oldalra terjedő, nagy értékű és korrajzi s nevelés-oktatótörténelmi vonatkozásaiban teljesen megbízható tanulmányt írt, a szarvasi főgymnasium 1802—1895-ig tartó történelméről. E tartalmas és becses munka illetően megírására kétségkívül Benka Gyula volt a legilletékesebb férfiú már csak azért is, mert az írott hagyományok mellett, a 93 év óta fennálló tanintézet életfejlődésének csaknem 67 évre terjedő oly családi ereklyéit is őrzi iratai között s emlékezetében, melyeknél fogva ő a mult eseményeinek indító okait s a közreható tényezőket feltárni s belátó ítéletével és felvilágosító magyarázataival megértetni kiválóan képes. Az ezredéves kiállítás középiskolai értesítői közt tehát méltó helyet foglal el ez is. A 201—276. oldalon a mult tanévről szóló jelentés olvasható. Ebben számot ad az igazgató az Alföld ezen, még eddig egyetlen ág. hitv. evang. főgymnasiumának minden nevezetes mozzanatáról, a tisztai személyzetéről, a tanulókról, a tantárgyakról, az írásbeli dolgozatokról, a főgymnasiumnál teljesített tanítóképzésről, a taneszközökről, az alumneumról, a tanév állapotáról. A mult tanévben beírva 408, megvizsgálva 386 növendék volt, kik közül 229 ág. h. ev. Taneredmény tekintetében év végén volt jeles 21, jó 60, elégséges 218; a többiek egy vagy több tárgyból elégtelen osztályzatot érdemeltek. Még élénken emlékezünk az edzett, derék szarvasi fiukra mi is, midőn május 27-én kerületi tornaversenyünkön diszoklevelet nyertek. Az érettségin 30 ifju közül 3 jelesen, 6 jól, 17 elégségesen képesítettet. Ismételten elismeréssel adózik e sorok írója a hivatásának magaslatán álló, jeles igazgatónak az ezen évi Értesítő szerkesztésében is igazolt szakavatottságáért, másfelől Kner Izidor gyomai könyvnyomdásznak is, a csinos, izléses, szabatos nyomtatásért, melylyel különben is előnyösen ösmert nyomdájának újabb jó hírnevet szerzett.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Az új korszak küszöbén.** Közöljük fentebb azon utasításokat, melyeket tisztántuli egyházkerületünk közgyűlésének megbízásából püspök urunk intéz az egyházkerület lelkészeihez és híveihez. Előttünk van a tisztáninnenüi egyházkerület püspökének hasonló két szózata, s láttuk a politikai, lapokban a dunamelléki egyházkerület püspöke által kiadott utasításokat is. Mind-

ezen iratokat a törvény iránti föltétlen loyálitás, de egyszersmind az egyház szent érdekeit féltő szeretet hangja hatja át.

— **A hitvalló lelkészek emlékoszlopa.** A gályarabságot szenvedett protestáns lelkészek emlékkövének híre eljutott az Északi tenger partjaira, Hollandiába is, a hol a hitvallókat megszabadító Ruyter Adorján Mihály tengernagy bölcsőjét ringatták. Egy amsterdami ujság írta meg, hogy egy debreczeni kegyes ref. asszony emlékkövet emeltet annak a 41 prot. prédikátornak, a kiket a nápolyi rabszolgaságból a hollandok dicső emlékü vitéz admirálisa, Ruyter szabadított ki. W. O. J. Nieuwenkamp úr, amsterdami lapszerkesztő olvasván ezt az ujság-czikket, — a nagy ős iránt érzett kegyelete rögtön megíratta véle azt a szép levelet, melyet tőle a napokban kapott Simonffy Imre királyi tanácsos polgármesterünk. A derék hollandus azt kéri ebben a levélben, hogy küldjék meg neki az emlékoszlop fényképét, melyet „Unzer Haard“ (A mi tűzhelyünk) című lapjában akar a vallásos érzésű holland néppel megismertetni. A polgármester úr Balogh Ferencz tanártársunkra bizta, hogy intézkedjék a kérelem teljesítése felől.

— **Rendkívüli áilamsegélyben** egyházkerületi közgyűlésünk 20—20 frtjával 1 egyházközségét, 51 lelkészt és 42 tanítót részesítvén, kioszt e czímen 1880 frt segélyösszeget. A segélyezettek nevei a következők: I. *Békéscsaba* egyházmegyéből: I. Pancsovai egyházközség, Soós Zsigmond volt kovácsházi tanító. — II. *Bereg* egyházmegyéből: Balajthy Károly nyugalmazott, Jászter József makkos-jánosii, 5. Kölcsey Zsigmond csetfalvai, Péter Sándor zápszonyi, Sütő Miklós kajdandói, Tariska Lajos balazséri, Zámory Zoltán m.-kaszoni lk. 10. Csürke József hivatalnélküli, Heé Lajos hivatalnélküli, Laky Károly borzsovai tanítók. — III. *Bihari* egyházmegyéből: Ács Endre m.-kakucsí, Doma Gyula fugyüi, 15. Háger Miklós darvasi, Hegedűs Ferencz kisjenői, Józsa Gábor posalakai lk., Daróczy József hegyközujlaki tanító. — IV. *ermelléki* egyházmegyéből: Bán Sándor szentjobbii, 20. Jakab József éradonyi, Kalas István értarcsai lk., Kágyi József tóti, Vida Ferencz éradonyi, Szatmári Imre monospetrii tanítók. — V. *Felső szabolcsi* egyházmegyéből: 25. Bakos Pál szakolyi, Csatáry Zsigmond sényői, Erdélyi Imre ramocsaházai, Lőrincz József örmezöladányi, Molnár Miklós bákai, 30. G. Nagy Lajos encsencsi, Nemes István petneházai, Nemes Menyhért székelyi, Ujlaki Lajos berki, Somogyi József turai, 35. Szentpéteri István mogyorósi lk., Batta István eőri, Balogh Imre apagyí, Csutor István nyugalmazott, Kozsár Ferencz rohodi, 40. Kaesari Lajos vasmegyeri, Nagy Endre Lorántházai, Papp Bertalan jákói, Rácz Barnabás orosi, Szabó Imre magyarósi, 45. Szentpéteri István laskodi, Szikszay Albert kékesi tanítók. — VI. *M.-ugocsai* egyházmegyéből: Deák Mihály t.-keresztúri, Kósa Aladár tekeházai, Szép Ferencz t.-ujhelyi lk., 50. Szabó Menyhért t.-keresztúri tanító. — VII. *N.-bányai* egyházmegyéből: Gál Péter sárközi lelkész, Borsói István ar.-medgyesi, Szakál Károly homoki, Szalkay József közsegremetei tanítók. — VIII. *A N.-károlyi egyházmegyétől*: 55. Csíghy Ferencz kir.-daróczy, Szabó Menyhért kaplonyi, Tukacs Albert domahidai, Veres Imre irinyi lelkészek, Bagoly Albert domahidai, 60. Kocsár Imre gebei, Németh Sándor mérki, Szőke Gábor kismajtényi, Takács Ferencz irinyi tanítók. — IX. *Szatmári egyházmegyéből*: Andorkó Sándor darnói, 65. Csépké Péter, ricsei, Csiszár István zsarolyáni, Domián Pál szamosbecsi, Jakab Antal penyigei, Juhász József géberjéni, 70. Kazai Gyula gyügyei lelkészek, néh. Kiss Lajos csaholczi lelkész

családja, Kormány Károly borzsovai, Kovács Károly n.-szekeresi, Pásztor Károly gacsályi, 75. Pásztor Lajos angyalosi, Pótor Dániel sz.-ujlaki, Sárközy Ignác p.-darnózi, Szabó Béla jánkői s., Szabó Lajos fülöpösi, 80. Szabó Sándor hérmánszegi lelkészek; Bernáth Károly atyai, Cséke Sándor kis-ari, Dudás Dániel szamos-becsi, Erdélyi Gusztáv kéremjéni, 85. Erdélyi Gyula csaholezi, Hajdu Sándor nagy-ari, Józsa Antal gyügyei, Kazai Károly es.-ujfalui, Lukács Árpád szamos ujlaki, 90. Meleg Károly kőmörői, Molnár József simai, Peres János urai, Váczi István rápolti, 94. Vágó József majtisi tanítók.

— **A tiszántuli ev. ref. segélyegylet** által a jelen évben segélyben részesített egyházak a következők: 1. Alsó-szabolcsi egyházmegyéből: Nagyalu 100 frttal. 2. Békés-bánáti e. m.: Pancsova 100 frt, Temesvár 100 frt, Resicza 50 frt, Klopodia 50 frt. 3. Beregi e. m.: Bilke 250 frt, Uj-Dávidháza 50 frt, Kajdaes 50 frt, Macsola 50 frt. 5. Bihari e. m. Fugyi 50 frt, M-Kakucs 50 frt, K-N-Rév 50 frt, 5. Ermelléki e. m.: Alsó-Ábrány 50 frt, Poklostelek 50 frt, Monus-Petri 50 frt, Apátkeresztúr 50 frt, Er-adony 50 frt. 6. Felső-szabolcsi e. m.: Nyiregyháza 100 frt, T-Sz-Márton 50 frt, Petneháza 50 frt, Ramocsaháza 50 frt, Bókony 50 frt, 7. Heves-nagykunsági e. m.: Rákóczi 50 frt. 8. Máramaros ugoecsi e. m.: Tamásváralja 50 frt, Péterfalva 50 frt, T. Keresztur 50 frt. 9. N-bányai e. m.: Sárköz 50 frt, Pálfalva 50 frt, Apahegy 50 frt, Rozsály 50 frt. 10. N-Károlyi e. m.: Csoma-köz 50 frt, Kaplony 50 frt, Kr-Sz-Miklós 50 frt, N Dobos 50 frt, Bere 50 frt, Mérék 50 frt. 11. N.-szalontai e. m.: Vadász 50 frt, Gyanta 50 frt, Szintye 50 frt. 12. Szatmári e. m.: Borzova 50 frt, Pusztá-Daróc 50 frt, Tatárfalva 50 frt, Csécsé 50 frt, Majtis 50 frt, Csaholez 100 frt, — vagyis 45 egyház közt kiosztatott összesen 2700 forint.

— **A debreczeni ev. ref. főiskola akadémiai tanrendje az 1395—96. tanév első felében.** Előadó tanárok és tantárgyaik. Első félév. A) *A hittudományi szakban:* Tóth Sámuel tantárgyai: Symbolika, heti 6 órán, Jezus élete, heti 3 órán. Balogh Ferencz tantárgyai: Kereszttyén egyháztörténelem (I korszak), heti 3 órán, Kereszttyén egyháztörténelem (III korszak), heti 3 órán, Dogmatörténelem, heti 3 órán. Csiky Lajos tantárgyai: Egyházszo-noklattan, heti 4 órán, Kereszttyén erkölcsstan, heti 4 órán, Gyakorlati bibliamagyarázat, heti 2 órán, Szónoklati gyakorlatok, heti 2 órán. Dr. Erdős József tantárgyai: Újszövetségi szentírásmagyarázat, heti 4 órán, Újszövetségi bevezetéstán, heti 3 órán, Vallásbölcsezet, heti 3 órán. Sass Béla tantárgyai: Ószövetségi írásmagyarázat, heti 3 órán, Ószövetségi theologia, heti 3 órán, Héber nyelvtan, heti 3 órán, Bibliái aram nyelvtan, heti 2 órán. B) *A jog- és államtudományi szakban.* Liszka Nándor tantárgyai: Alkotmány- és kormányzati politika, heti 5 órán, Bányajog, heti 3 órán, Állam-kapcsolatok, különösen Magyarország viszonya Ausztriához, heti 2 órán. Dr. Kovács Sándor tantárgyai: Római jog (története és institúciói), heti 8 órán, Római perjog, heti 2 órán. Dr. Karsa István tantárgyai: Magyar magánjog, heti 5 órán, Ausztriai magánjog, heti 6 órán. Dr. Bacsoni Lajos tantárgyai: Magyar közigazgatási jog, heti 5 órán, Bevezetés a statisztikába, heti 2 órán, Allamszámviteltan, heti 3 órán. Dr. Ozori István tantárgyai: Bevezetés a jog- és államtudományokba, heti 2 órán, Büntető jog, heti 5 órán, Determinismus és a büntetés, heti 3 órán. Dr. Bartha Béla tantárgyai: Kereskedelmi és váltó jog, heti 5 órán, Törvénykezési rendtartás, heti 5 órán. Dr. Kérészy Zoltán tantárgyai: Magyar alkotmány- és

jogtörténet, heti 7 órán, Egyházjog, heti 7 órán. Takács Ferencz köz- és váltó ügyvéd (Buzás Pál tanárt helyettesíti) Magyar pénzügyi jog, heti 5 órán. Dr. Megyeri Pál köz- és váltó-ügyvéd (Buzás Pál tanárt helyettesíti) Nemzetgazdaságtan, heti 5 órán. C) *A bölcséleti szakban,* Balogh Ferencz tantárgyai: Angol nyelvtan, heti 3 órán Angol mondattan, heti 2 órán Géresi Kálmán tantárgya: Legújabb kor története, heti 4 órán. Dr. Erdős József tantárgya: Német nyelv és irodalom, heti 2 órán. Dr. Öreg János tantárgyai: Bölcsészettörténelme, heti 4 órán, Jogbölcsezet, heti 6 órán, Bölcséleti erkölcsstan, heti 2 órán, Francia nyelv (haladóknak), heti 2 órán, Francia nyelv (haladóknak), heti 2 órán, Neveléstan, heti 3 órán, Módszertan, heti 2 órán. Dr. Tüdös Kálmán főiskolai orvos tantárgyai: Közegészségstan, heti 2 órán, Törvényszéki orvostan, heti 2 órán. Mácsai Sándor ének- és zene-tanár tantárgya: Egyházi és mű éneklés, heti 2 órán.

— **Kunágotaiak áldozatkészsége.** Rendkívül szép, ezen anyagi és felekezeti világban igazán ritkaságszámba menő mozgalomról értesültünk véletlenül e napokban Kunágotáról, melyet sietünk is azonnal nagyközönségünk elé vinni. Kunágotát Csanádmegyében fekszik s másfelezerre sem menő ottani egyházközségünknek ifj. Szabó János a lelkésze. Ezen egyházközségnek két lelkes tagja és egy ág. hitv. evang. vallású úri ember ez évben egy felhívást bocsátottak közzé a kunágotai földbirtokossághoz, mely így hangzik: „Mi alulírottak elhatároztuk, hogy az ev. ref. egyház lelkészlakát a nemes szívek áldozatkészségével a célnak megfelelően újból felépítjük. Teljes bizalommal kérjük fel mindazokat, kik felül tudnak emelkedni a mai anyagi világ gondolkodásán s hajlandók áldozni arra a célra, melynek magasztosságát senki kétségbe nem vonhatja, melynek eléréseért kétségen kívül mindazok lelkesednek, kiknek szívöket és lelköket az egyház iránti szeretet élteti, hogy ezen cél megvalósítására áldozni buzgókodjanak. — Kunágotát, 1895. évi márczius hó. id. Gaál Ferencz, s. k. földbirtokos, id. Nagel Vilmos s. k. földbirtokos, Bajcsy László s. k. jegyző.“ A felhívás eredményét fényes szavakban hirdeti az a tény, hogy 10 földbirtokos, felekezeti különbség nélkül 1550 frtot adott össze a kunágotai ev. ref. egyház lelkészlakának felépítésére, u. m. id. Nagel Vilmos (ev. ref.) 400 frtot, id. Gaál Ferencz (ev. ref.) 200 frtot, Molnár György (róm. kath.) 200 frtot, Purgly János (ág. ev.) 200 frtot, Purgly László (ág. ev.) 100 frtot, ifj. Gaál Ferencz (ev. ref.) 100 frt, Bajcsy László (ág. ev.) 100 frtot, Enessey László (ág. ev.) 100 frtot, Sármezey Antal (róm. kath.) 100 frtot, Megyaszai Sándor (ev. ref.) 50 frtot. Az elsoroltak mindannyian Kunágotára vatók, csak a legutóbb nevezett lakik M.-Bodzáson, Kunágotát egyik filiáján. Mindezekhez járul aztán az, hogy egy izraelita vallású orvos 5000 téglát ajánlott fel a lelkészlak renoválásához s egy szoba kikapcsolását vállalta magára, továbbá, hogy a földbirtokosok közelebb egy hangversenyt rendeztek, melynek 293 frt 62 kr. tiszta jövedelmét szintén ezen célra szentelték. — A régi lelkészlak átépítése mintegy 3000 frtba kerül, s a földbirtokosok kimondották, hogy a még fedezetlenül álló összeget is felosztják magok között. Dícséret annak a községnek, melynek lakói között ilyen felekezeti egyetértés honol; tisztesség annak a gyülekezetnek, melynek körében ilyen emberek laknak; de tisztelet annak a lelkésznek is, kit ott, hova az Úr az ő lábait vezérlé, ilyen általános szeretet és tisztelet övez.

— **Csermő.** Arad városa 100 frtot küldött a csermői ev. ref. egyház építkezési szükségletére. Gyönyörű jelenség ez azon várostól, hol a mi egyházunk számlilag bizony még kicsiny tért foglal el, nem dicsekedhetvén még félszázados multtal sem.

— **Haláleset.** Vettük a következő gyászlapot: „Szalmássy Zsuzsika mint gyermek, mély fájdalomtól megtört szívvvel tudatja a forrón szeretett jó apának *Szalmássy Gergely* nyugalmazott gymn. tanárnak, folyó hó 18-án délután 4 órakor, életének 77-ik évében, rövid szenvedés után történt gyászos elhunytát. A boldogult porrészei folyó hó 20-án délután 3 órakor fognak az ev. ref. templomban tartandó rövid ima után a déli temetőben örök nyugalomra tétetni. Karczag, 1895. szeptember 18. Áldás és béke lebegjen kihült hamvai felett.”

— **Megjelent** „*A debreczeni ev. ref. főgymnasium értesítője az 1894-95. évről. Közli Dóczy Imre igazgató.* A 427+CXLI. lapra terjedő hatalmas nagy kötet mű első, nagyobb része főgymnasiumunk történetét foglalja magában, kellő rendszerben tárgyalván, több főgymnasiumi tanártársunk által írva, főiskolánk ezen legnagyobb ága belső és külső fejlődésének történetét. A második rész a közelebbi múlt tanév történeti adatait tartalmazza. A nagyértékű emlékkönyv és értesítő ismertetéséről lehetőleg már a jövő számra gondoskodtunk.

Szerkesztői üzenetek.

I. Gy. Cs—ő. De bizony csak tessék beküldeni azt a levelet. A nekrologra jövő héten sort keritünk.

TARTALOM-JEGYZÉK: Legszegényebb anyaegyházaink érdekében. Veres Imre. — Közéletünk: A magyar hitvalló lelkesek emlékoszlópa. Csiky Lajos. — A tiszántúli ev. ref. egyházkerület közgyűlése. Referens. — Tájékoztató útasítások. Kiss Aron. — Irodalom. — Külföldi hírek. — Iskolai értesítők. — Különnfélék. — Szerk. üzenetek. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásat

a henczidai segédlelkészre.

A segédlelkész kötelessége: istenitisztelek végzése és az iroda kezelése.

Fizetés évenként 80 frt és teljes ellátás mosáson kívül, és az egyházi jegyzőségért 20 frt.

Pályázni akarók okmányait minél előbb juttassák el hozzám.

Henczida, 1895. szept. 22.

Gyenge András,
ev. ref. lelkipásztor.

Pályásati hirdetés tanári állomásokra.

A dunántúli ev. ref. egyházkerület állami-lag segélyezett pápai ev. ref. főgymnasiumához, következő rendes tanári állomásokra, pályázat hirdettetik:

1. Egy természettan- mennyiségtani tanszékre.
2. Egy rajz és rajzoló geometriai tanszékre.
3. Egy tornatanári állásra.

Az 1—2 alatt említett tanszékekre megválasztott tanár köteles a főgymnasium bármelyik osztályában a szakmájába eső, vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapított tantárgyesoportositás szerint heti 20 óraszámig eltanítani.

Az 1—2 szám alatt felemlített tanszékekre megválasztott tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, 5 ízben öt évi szolgálat után 100 frt ötöd éves korpótlék, a melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámíthatnak. Ha a tanári pályán már működött volt, igazgatótanács tudomása és véleménye szerint érdemeket szerzett, kiválóbb tanárok is pályáznak, illetőleg választatnak meg a hirdetett állomásokra tanáru: azok az 1400 frt, vagy épen az 1600 frt alapfizetéssel rendszeresített második és első fizetési osztályu állomásokra megválasztásukkal egyidejűleg előléptethetők.

A tornatanár javadalmazása 800 frt.

Az 1. szám. alatti tanszék betöltése a nmélt. magy. kir. vallás és közoktatási Miniszter, — a 2.- és 3. alattié pedig a dunántúli ev. ref. Egyházkerület hatáskörébe tartozik. Ennélfogva pályázók felhivatnak, hogy az állomás betöltésére jogosított hatóságához intézett folyamodványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikat, tanári képesíttségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat, védkötelezettségüket igazoló bizonyítványaikkal együtt 1895-ik év október 10-ig küldjék be főtiszt. és mélt. Pap Gábor dunántúli ev. ref. püspök urhoz Rév-Komáromba.

Megjegyeztetik, hogy csak ev. ref. vallásu egyének pályázatai vétetnek figyelembe. A megválasztott, illetőleg kinevezett tanár, az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja.

Állomását a kinevezett tanár kineveztetése után lehetőleg azonnal, a megválasztott tanár pedig 1896. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni, s a mennyiben eddig rendes tanárkép még nem működött tanár választatnék meg, vagy neveztetnék ki, egy év mulva véglegesítettik.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanáru, annak évi fizetése 800 frt leendő, egy év alatt tartozik oklevelét megszerezni s ha a kívánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Kelt Pápán, 1895. szept. 16

Darányi Ignác,

főiskolai világi gondnok.

Czike Lajos,

2—3

főiskolai egyházi gondnok.